

MEMORANDUM RESORJA ZA ŠTUDIJSKO PROBLEMATIKO

VOL. I

Ljubljana, 2024

Kazalo

Kazalo	2
UVOD.....	4
IZSLEDKI RAZISKAVE O DIGITALIZACIJI ŠTUDIJSKEGA PROCESA.....	5
Uvod:.....	5
Digitalizacija študijskega procesa:.....	6
MIKRODOKAZILA IN VSEŽIVLJENSKO UČENJE.....	8
Uvod:.....	8
Stanje v Sloveniji:.....	8
Priporočila Sveta EU o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost	9
Primerjalno v ZDA:	10
Viri in literatura:	12
IZSLEDKI RAZISKAVE O NEUPRAVIČENIH STROŠKIH TEKOM ŠTUDIJSKEGA PROCESA.....	13
Uvod:.....	13
Neupravičeni stroški:	14
PROBLEMATIKA SPOLNEGA NADLEGOVANJA V AKADEMSKEM PROSTORU	17
Uvod:.....	17
Problematika spolnega nadlegovanja v akademskem prostoru:	18
Viri in literatura:	24
ANALIZA PROBLEMATIK ŠTUDENTOV S POSEBNIMI POTREBAMI	25
Uvod:.....	25
Posebne potrebe	25
Čustvene in vedenjske potrebe:	25
Primanjkljaji na posameznih področjih učenja:	25
Gluhost in naglušnost:.....	26
Slepota in slabovidnost:	26
Gibalna oviranost:.....	27
	2

Govorno - jezikovne motnje:	28
Motnje avtističnega spektra:	28
Dolgotrajno bolezensko stanje:.....	28
Metodologija.....	29
Področja analize	29
Dostopnost informacij o prilagoditvah, poteku študijskega procesa in splošnem študijskem življenju:	29
Bivanjska problematika:	33
Infrastrukturalna dostopnost posameznih fakultet.....	34
Problematika in prilagoditve študijskega procesa:	36
Finančna podpora:.....	38
Študentsko delo:.....	39
Študentska izmenjava:	40
Športno in kulturno področje:	41
Razprava	43
Viri in literatura.....	45

UVOD

V ospredju sodobne izobraževalne dinamike je vedno večji poudarek na razvoju študentskega potenciala in dobrobiti. Resor za študijsko problematiko Študentske organizacije Univerze v Ljubljani (ŠOU) se zavzema za izboljšanje študijskih pogojev, prepoznavanje problematik ter ohranitev in krepitev pravic študentov. V duhu te zaveze je Resor v obdobju 2023/2024 izvedel temeljite raziskave, ki ciljajo na različne vidike študentskega življenja in izobraževanja. Namen raziskav ni zgolj akademski, temveč ima jasno aplikativno vrednost: izsledki so namenjeni izboljšanju praks in politik na Univerzi v Ljubljani ter širše v visokošolskem prostoru Slovenije.

Raziskovalna dejavnost Resorja za študijsko problematiko zajema več ključnih področij, med katerimi so digitalizacija študijskega procesa, dostopnost in prilagoditve študijskega procesa za študente s posebnimi potrebami, področje neupravičenih stroškov v študijskem procesu, ter raziskave o problematiki spolnega nadlegovanja v akademskem prostoru. Poglobljena analiza teh področij ne le da odraža trenutno stanje, temveč tudi opozarja na potencialna izboljšanja in potrebo po nadaljnjem razvoju visokošolskega sistema. Poleg tega se raziskovalna dejavnost osredotoča na uvedbo mikrodokazil kot ključnega orodja za podporo vseživljenjskemu učenju, ki spodbuja pridobivanje kompetenc skozi celotno izobraževalno in poklicno pot. Ta pristop prispeva k večji fleksibilnosti in odzivnosti izobraževalnega sistema na potrebe sodobne družbe in trga dela.

V uvodnih fazah raziskav je Resor za študijsko problematiko postavil jasne cilje, med katerimi je osrednje mesto zasedalo razumevanje in odpravljanje sistemskih ovir, ki vplivajo na študijsko izkušnjo. S tem pristopom Resor ne išče le kratkoročnih rešitev, ampak stremi k trajnostnemu razvoju, ki bo koristil vsem trenutnim in bodočim generacijam študentov.

Projekt je bil izjemen primer interdisciplinarnega in profesionalnega sodelovanja študentov z različnih fakultet, ki so združili svoje znanje in veščine za doseganje skupnega cilja. Vključenost širokega spektra študijskih disciplin je obogatila raziskavo z različnimi perspektivami in pripomogla k natančnejšemu razumevanju obravnavanih problematik. To sodelovanje je bilo ključno za kvaliteto in globino izsledkov, ki zdaj služijo kot robustna osnova za nadaljnje ukrepanje.

V luči tega, kako pomembno vlogo igra Resor za študijsko problematiko v študijskem in socialnem življenju študentov, so rezultati raziskav orodje, s katerim lahko študenti in odločevalci skupaj sodelujejo v kreiranju bolj vključujočega in podpornega izobraževalnega okolja.

IZSLEDKI RAZISKAVE O DIGITALIZACIJI ŠTUDIJSKEGA PROCESA

Uvod:

Na Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani (ŠOU) smo v letošnjem študijskem letu (2023/2024) izvedli raziskavo, s katero smo želeli dobiti boljši vpogled v pojav digitalizacije študijskega procesa.

Cilj raziskave je, da lahko rezultate uporabimo kot izhodiščno točko za spopadanje s pojavom digitalizacije študijskega procesa v današnji vse bolj tehnološki družbi. Analiza področja nam nudi jasnejšo sliko, katero si želimo po potrebi uporabiti pri dialogu z Univerzo v Ljubljani in drugimi deležniki znotraj visokošolskega prostora.

Anketni vprašalnik smo sestavili s spletnim orodjem En Klik Anketa. Vprašalnik je veljavno in v celoti rešilo 206 študentov članic Univerze v Ljubljani. Vzorec je sestavljalo 19% moških, 78% žensk, 2% posameznikov, ki so se opredelili kot drugo in 1% posameznikov, ki se niso želeli opredeliti. Starost udeležencev je bila različna. Vzorec je predstavljal 3% študentov visokošolskih strokovnih študijskih programov, 69% odstotkov študentov univerzitetnih študijskih programov I. bolonjske stopnje, 16% študentov magistrskih študijskih programov II. bolonjske stopnje in 12% študentov enovitih magistrskih študijskih programov.

Vprašalnik je sestavljalo devet vprašanj, skozi katera smo želeli spoznati osnove raziskovane problematike. Prvi del vprašalnika je ugotavljal spol, stopnjo visokošolskega programa in študijski program, ki jih respondenti obiskujejo. V drugem bolj vsebinskem delu smo ugotavljali kako pogosta je prisotnost tehnoloških naprav v študijskem procesu in kakšna je stopnja digitalizacije po članicah. Vprašanja zaprtega tipa in mersko lestvico smo si prizadevali pridobiti splošen vpogled v stanje digitalizacije po članicah in študentsko naklonjenost temu pojavu.

Vprašalnik je bil anonimen in podan v spletni obliki (<https://www.1ka.si/a/5d4c6d6c>). Objavili smo ga na družbenih omrežjih in delili preko komunikacijskih kanalov ŠOU in študentskih organizacij visokošolskih zavodov (ŠOVZ). Analizirani izpolnjeni vprašalniki so bili ustrezni in dokončani.

Digitalizacija študijskega procesa:

Svet se na vseh področjih tehnološko razvija vsak dan. Tehnologija je vstopila v vsa področja vsakodnevnega življenja, tudi v izobraževanje. Vse več študijskih gradiv je objavljenih na spletnih straneh, skoraj vsa strokovna literatura je dostopna v digitalni obliki, študenti uporabljajo elektronske naprave za spremljanje študijskega procesa. Vsa ta opažanja so nas pritegnila k raziskavi resničnega stanja digitalizacije članic Univerze v Ljubljani.

Na podlagi analize odgovorov vzorca študentske populacije na ŠOU zaključujemo naslednje:

Prvo vsebinsko vprašanje se je glasilo kako pogosto uporabljate digitalne naprave (računalnik, tablico, pametni telefon) za študijske namene. Razponi odgovorov so se na lestvici raztezali od nikoli do vedno. 50% respondentov se je opredelilo z vedno, 42% s pogosto, 8% z občasno, le 1% z redko in nihče z nikoli. Prejeti odgovori jasno kažejo na visoko prisotnost elektronskih naprav v študijskem procesu.

Sledilo je vprašanje, katere naprave so najpogostejše v uporabi. Ugotovitve so pokazale, da v največji meri se uporablja računalnik (65% respondentov), takoj za njim pa tablica (25% respondentov). Skozi možnost opredelitve pod drugo pa se je pokazalo, da je zelo pogosta tudi uporaba računalnika in tablice v kombinaciji.

V sledečih vprašanjih smo se osredotočili na respondentovo oceno stopnje digitalizacije študijskih gradiv na njihovi članici. Odgovori so sledili lestvici zelo dobro (17% respondentov), dobro (42% respondentov), srednje (31% respondentov), slabo (9% respondentov) in zelo slabo (2% respondentov). Procenti kažejo, da respondenti ocenjujejo dobro digitalizacijo svojih članic, kar podpira napredovanje tehnologije na področju izobraževanja. S tem se študentom tudi ponuja, da gradiva zbirajo in hranijo na enem mestu. Ocena stopnje digitalizacije se tudi ujema s podanimi odgovori o gostoti uporabe e-gradiv. Študenti namreč navajajo, da v več kot polovici uporabljajo e-gradiva v svojem vsakdanjem študijskem procesu.

V zadnjih treh vprašanjih nas je zanimalo, če bi si študenti želeli, da bi bila njihova obvezna študijska literatura, kot so učbeniki, knjige, praktikumi, itd. dostopna v elektronski obliki, če bi bili pripravljene tako literaturo tudi kupovati in če njihova članica digitalizacijo že izvaja.

Respondenti so kar v 95% izrazili mnenje, da bi si želeli digitalni dostop do obveznih študijskih literatur. A po drugi strani pa v kar 66% respondenti ne bi bili pripravljeni za tako literaturo plačati.

Na podlagi podanih odgovorov je digitalizacija na ravni študijskega procesa velika, kar ustreza tehnološkemu napredku družbe in načinu dela študentov. Zdi se nam pomembno, da se prakso digitalizacije študijskega procesa še naprej spodbuja in ohranja. Ko pa se poglobimo v bolj konkretno digitalizacijo obveznega študijskega gradiva pa popolna rešitev še ni vidna. Respondenti v zelo veliki meri podpirajo digitalizacijo obveznih študijskih gradiv, a ne podpirajo finančne posledice, ki bi jo ta podvig prinesel s seboj.

Četudi vprašalnik še ni ponudil jasnih rešitev pojava digitalizacije študijskega procesa, pa je odprl nova vprašanja, ki bodo služila kot oporne točke v nadaljnjem dialogu iskanja rešitev.

MIKRODOKAZILA IN VSEŽIVLJENSKO UČENJE

Uvod:

Micro-credentials oz. mikrodokazila so certifikati, ki potrjujejo specifična znanja ali spretnosti, pridobljena v okviru formalnega ali neformalnega izobraževanja. So majhni, specializirani certifikati, ki potrjujejo pridobljena znanja, veščine ali dosežke v določenem področju. Namenjena so priznavanju učenja, ki se je zgodilo izven tradicionalnih ustanov, kot so univerze ali drugi formalni izobraževalni programi. Posameznika opremijo s specifičnim znanjem, spretnostmi, kompetencami, ki naslavlja družbene, osebne, kulturne potrebe in potrebe trga. Praviloma se pridobijo s spletnimi tečaji, delavnicami ali drugimi kratkimi programi, ki se osredotočajo na določeno temo ali veščino.

Mikrodokazila so zasnovana tako, da so prilagodljiva in dostopna. Pogosto se jih lahko pridobi preko spleta, se jih prilagodi lastnim interesom in potrebam, ter lastnemu tempu učenja. Omenjene lastnosti jih delajo zelo prilagodljive in privlačne za ljudi, ki si želijo nadgraditi svoje znanje, ali se izobraževati na določenem področju, vendar nimajo časa oziroma finančnih sredstev za udeležbo v tradicionalnih izobraževalnih programih.

Mikrodokazila se vse bolj priznavajo kot uradni način potrjevanja pridobljenega znanja in veščin, zato jih lahko uporabite za pridobitev zaposlitve ali napredovanja v karieri. V nekaterih državah se lahko celo uporabljajo za pridobitev kreditov za formalne izobraževalne programe.

Stanje v Sloveniji:

V Sloveniji je sistem priznavanja mikrodokazil še vedno v razvoju, zato ni enotne ureditve priznavanja in vrednotenja teh certifikatov. So relativno nova oblika priznavanja učenja, vendar se njihova priljubljenost in uporaba vse bolj širita. Vse več organizacij in izobraževalnih ustanov se sicer tudi v Sloveniji odloča za izvajanje programov, ki vključujejo pridobivanje mikrodokazil. Svet Evropske Unije na splošno države članice naslavlja, da v podporo vseživljenjskemu izobraževanju sprejmejo evropski pristop k mikrodokazilom, ki bi ga podpirala skupna opredelitev, skupni standardi in ključna načela za oblikovanje in izdajanje mikrodokazil.

Priznavanje in vrednotenje mikrodokazil je po večini odvisno od posamezne organizacije, ki sprejema kandidate. Poleg tega obstajajo tudi neodvisne organizacije, ki se ukvarjajo s

priznavanjem in vrednotenjem mikro dokazil. Ena izmed njih je Slovensko združenje za vseživljenjsko učenje, ki izvaja projekt "Sistem vrednotenja neformalno pridobljenega znanja in spretnosti", namenjen priznavanju znanja in spretnosti, pridobljenih izven formalnih izobraževalnih programov. Vsekakor pa je priporočljivo, da se posameznik pred vključitvijo v program pridobivanja mikro dokazil pozanima o priznavanju in vrednotenju teh certifikatov pri željeni organizaciji ali ustanovi, saj to lahko vpliva na njihovo vrednost in uporabnost. V nekaterih primerih se lahko pridobljena mikro dokazila uporabijo kot dokazila o pridobljenem znanju ali veščinah pri iskanju zaposlitve ali napredovanju v karieri.

V maju 2022 je organizacija Nacionalne koordinacijske točke SOK-EOK, ki deluje na Centru RS za poklicno izobraževanje, v Ljubljani organizirala Strokovni posvet o mikro dokazilih. Namen posveta je bil spodbuditi razpravo o vlogi in namenu mikro dokazil v slovenskem prostoru. Za nemoteno uporabo mikro dokazil bi namreč potrebovali učinkovite in dolgoročne strategije izobraževanja in usposabljanja na nacionalni ravni. Poleg ključnih predstavnikov s področja izobraževanja, gospodarstva, visokega šolstva in socialnih partnerjev so se posveta udeležili tudi predstavniki generalnega direktorata Evropske komisije za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje. Slednji je predstavil evropski pristop k mikro dokazilom in kasneje omenjeni Predlog priporočil Sveta EU o evropskem pristopu k mikro dokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost. Kot navedeni primeri možnih področij z mikro dokazili s posveta so: krajša usposabljanja na ravni visokega šolstva, študijski programi za izpopolnjevanje, jezikovna usposabljanja, usposabljanja za digitalne kompetence, strokovna usposabljanja in izpopolnjevanja na srednji in visokošolski ravni.

Priporočila Sveta EU o evropskem pristopu k mikro dokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost

Svet Evropske unije je 16. junija 2022 sprejel poročilo o evropskem pristopu k mikro dokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost. Njegov namen je podpreti razvoj, izvajanje in priznavanje mikro dokazil v institucijah, podjetjih, gospodarskih panogah in državah.

Mikro dokazilo (Micro-credential) pomeni zapis učnih izidov, ki jih je posameznik dosegel z učenjem manjšega obsega. Učni izidi so ovrednoteni na podlagi pregledno in jasno definiranih standardov. Programi so pripravljene tako, da opremijo posameznika s specifičnim znanjem, spretnostmi in kompetencami, ki naslavlja družbene, osebne, kulturne potrebe oziroma potrebe

trga dela. Mikrodokazila so last posameznikov, ki jih lahko delijo z drugimi in prenašajo naprej. Lahko so samostojna ali se združujejo v večja. Podprta so s sistemi za zagotavljanje kakovosti in sledijo dogovorjenim standardom v sektorjih.

Priporočila Sveta EU želijo omogočiti posameznikom pridobivanje znanj, spretnosti in kompetenc, ki jih potrebujejo v razvijajočem trgu dela in družbi, da bi v polnosti izkoristili družbeno pravično okrevanje in prehod v zeleno in digitalno ekonomijo. Spodbujajo vključenost in enake možnosti ter prispevajo k odpornosti, socialni pravičnosti in razvoju vseh, v kontekstu demografskih sprememb ter skozi vse faze ekonomskih ciklov. Potencialno so take učne možnosti na voljo širšemu krogu učečih se ljudi, kot na primer prikrajšanim, ranljivim skupinam.

Mikrodokazila nimajo namena nadomestiti že vzpostavljenih oblik izobraževanja. Gre za dopolnjevalno in spodbujevalno izobraževanje in usposabljanje. EU si želi skupni evropski pristop k mikrodokazilom v EU in s tem namenom v predlogu določa definicijo in usmeritve za oblikovanje, podeljevanje in opis mikrodokazil.

Državam članicam se priporoča, da potrdijo definicijo, standardne elemente opisa, načela za oblikovanje in podeljevanje mikrodokazil, razvoj systemskega okolja za mikrodokazila, uporabo njihovega potenciala. Potencial te novitete namreč sega preko sistemov izobraževanja in usposabljanja. Mikrodokazila bi se lahko vključilo tudi v (aktivne) politike zaposlovanja. Države bi z implementacijo opredelile ukrepe za izvedbo priporočil in dodelitev finančnih virov. Mikrodokazila bi se povezala z individualnimi učnimi računi, za njihov razvoj in uporabo pa bi imele države na razpolago uporabo EU sredstev in instrumentov.

Primerjalno v ZDA:

V ZDA ni enotnega sistema za urejanje certifikatov za vseživljenjsko učenje (tj. učenje, ki se odvija po formalni izobrazbi). Obstaja več vrst certifikatov, ki se lahko pridobijo skozi različne organizacije, in vsaka organizacija ima svoje zahteve za pridobitev certifikata.

Na splošno se certifikati za vseživljenjsko učenje v ZDA pridobijo preko izobraževalnih programov, ki so na voljo na univerzah, kolidžih, tehničnih šolah in drugih izobraževalnih institucijah. Te institucije ponujajo različne vrste certifikatov, ki so običajno namenjeni določenim

poklicnim področjem, kot so na primer računalniško programiranje, računovodstvo, medicina, pravo in drugi.

Nekatere organizacije v ZDA, kot je na primer organizacija Project Management Institute (PMI), ponujajo tudi certifikacijske programe, ki so namenjeni potrditvi strokovnega znanja na določenem področju. Ti programi običajno zahtevajo določeno količino izkušenj v določenem poklicnem področju ter opravljanje standardiziranih izpitov.

Poleg tega se certifikati za vseživljenjsko učenje v ZDA pridobijo tudi skozi industrijske organizacije, ki ponujajo certifikate za določene industrijske standarde, kot je na primer organizacija American Welding Society, ki izdaja certifikate za varilce.

Pridobitev certifikata za vseživljenjsko učenje v ZDA običajno zahteva plačilo pristojbine, izpolnjevanje določenih zahtev za izobraževanje ali izkušnje ter opravljanje izpitov ali drugih standardiziranih testov.

Viri in literatura:

1. Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. (2022). *Poročilo: Strokovni posvet o mikrodokazilih*. Dostopno na: https://www.nok.si/sites/www.nok.si/files/documents/porocilo_strokovni_posvet_o_mikrodokazilih.pdf
2. Net TV. (n.d.). *Mikro dokazila za vseživljenjsko učenje*. Dostopno na: <https://net-tv.si/mikro-dokazila-za-vsezivljenjsko-ucenje/>
3. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2021). *Priloga: 7. seja Strokovnega sveta RS za visoko šolstvo*. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Visoko-solstvo/Strokovni-sveti/SVS/Zapisniki-2021/SVS_7e-seja_priloga.pdf
4. European Commission. (n.d.). *Micro-credentials*. Dostopno na: <https://education.ec.europa.eu/sl/education-levels/higher-education/micro-credentials>

IZSLEDKI RAZISKAVE O NEUPRAVIČENIH STROŠKIH TEKOM ŠTUDIJSKEGA PROCESA

Uvod:

Na Študentski organizaciji Univerze v Ljubljani (ŠOU) smo v letošnjem študijskem letu (2022/2023) izvedli raziskavo, s katero smo želeli dobiti boljši vpogled v problematiko neupravičenih stroškov tekom študijskega procesa.

Cilj raziskave je, da izsledke s področja neupravičenih stroškov uporabimo pri pogovorih z Univerzo v Ljubljani in drugimi deležniki znotraj visokošolskega prostora. Z analizo problematike neupravičenih stroškov tekom študijskega procesa ustvarjamo jasnejšo sliko in postavljamo v ospredje bolj skrito problematiko. Na podlagi opravljene raziskave bomo na ŠOU poiskali ukrepe za izboljšanje stanja in tako aktivno pristopili k reševanju omenjene problematike.

Anketni vprašalnik smo sestavili s spletnim orodjem En Klik Anketa. Vprašalnik je veljavno in v celoti rešilo 580 študentov članic Univerze v Ljubljani. Vzorec je sestavljalo 20% moških, 79% žensk in 1% posameznikov, ki se niso opredelili za nobenega od navedenih spolov. Starost udeležencev je bila različna. Vzorec je predstavljalo 6% študentov visokošolskih strokovnih študijskih programov, 47% odstotkov študentov univerzitetnih študijskih programov I. bolonjske stopnje, 18% študentov magistrskih študijskih programov II. bolonjske stopnje, 28% študentov enovitih magistrskih študijskih programov in 1% študentov doktorskih študijskih programov.

Vprašalnik je sestavljalo sedem vprašanj, skozi katera smo želeli spoznati osnove raziskovane problematike. Prvi del vprašalnika je ugotavljal spol, stopnjo visokošolskega programa in študijski program, ki jih respondenti obiskujejo. V drugem delu smo ugotavljali, če so študenti mnenja, da tekom študijskega procesa plačujejo neupravičene stroške. Preko zaprtega in odprtega tipa vprašanj smo se poskušali dokopati do vrst omenjenih stroškov. V tretjem delu pa nas je zanimalo, če so študenti za obiskovanje svojega študijskega programa primorani delati in če to vpliva na njihov učni uspeh. Če povzamemo, nas je zanimalo, kako pogost pojav so med študenti neupravičeni stroški, od kod izvirajo in kako posledice finančnega bremena vplivajo na njihov študijski proces.

Vprašalnik je bil anonimen in podan v spletni obliki (<https://www.1ka.si/a/ee4c5276>). Objavili smo ga na družbenih omrežjih in delili preko komunikacijskih kanalov ŠOU in študentskih organizacij visokošolskih zavodov (ŠOVZ). Analizirani izpolnjeni vprašalniki so bili ustrezni in dokončani.

Neupravičeni stroški:

Ustava Republike Slovenije v 57. členu določa, da je izobraževanje svobodno. Vsakdo lahko svobodno izbira vse oblike izobraževanja, ki so nam dostopne pod enakimi pogoji, v skladu z načeloma enakosti in dostopnosti izobraževanja. Država ima pri zagotavljanju te pravice dolžnost, da ustvarja možnosti za pridobitev ustrezne izobrazbe. V 58. členu Ustave, pa je zapisano, da način financiranja državnih univerz in državnih strokovnih šol ureja zakon.

Zakon o visokem šolstvu (ZVis) v 72. členu opredeli vire financiranja: » Visokošolski zavodi pridobivajo sredstva od ustanovitelja, iz proračuna Republike Slovenije, iz proračuna Evropske unije, šolnin in drugih prispevkov za študij, plačil za storitve, donacij, dediščin in daril ter drugih virov.« S študijskim letom je v veljavo stopil tudi člen (77. člen ZVis), ki javnim visokošolskim zavodom prepoveduje zaračunavanje vpisnih stroškov (stroški izbirnih postopkov, vpisna dokumentacija, indeks, študentska izkaznica ipd.) za redni in izredni študij.

Nacionalno ureditev o financiranju podpira tudi Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov, ki podrobneje ureja določitev sredstev javnega financiranja študijske dejavnosti rednega študija za prvo in drugo stopnjo ter s študijem povezane interesne dejavnosti študentov.

Na podlagi analize odgovorov vzorca študentske populacije na ŠOU zaključujemo naslednje:

Respondenti so z 68%, na vprašanje, ali plačujejo neupravičene stroške študijskega procesa, odgovorili z da. Spodnji graf prikazuje procentualno porazdelitev med ponujene možnosti, kjer se naj bi neupravičeni stroški pojavljali. V vrhu se pojavljajo vpisnina, material (materiali za makete, papir za kopiranje in tiskanje...) in študijska oprema (programska oprema, halja...). Na tej točki bi radi še enkrat poudarili, da od letošnjega študijskega leta naprej, javni visokošolski zavodi ne smejo več zaračunavati vpisnih stroškov. Upamo, da je visok procent vpisnine posledica

prehodnega obdobja uvajanja novega člena zakona in da se bodo fakultete v prihodnjih študijskih letih držale veljavne zakonodaje.

Tabela 1: Možnosti, kjer se pojavljajo neupravičeni stroški.

Skozi odprto vprašanje so respondenti sami lahko dopolnili v tabeli navedene možnosti neupravičenih stroškov. Skozi raziskavo si namreč želimo odkriti, na katerih fakultetah oz. akademijah so študenti najbolj izpostavljeni neupravičenim finančnim bremenom študijskega procesa in prepoznavno obliko teh bremen. Vprašanje je osvetlilo kar nekaj specifik, povzetih v nadaljevanju: material za nastope v vrtcu, prevozi na obvezne terenske vaje in prakso, prispevek za študentski svet, sklep o določitvi diferencialnih izpitov, diferencialni izpit na isti fakulteti za spremembo smeri, laboratorijska oprema (škornji, rokavice, žogice za pipetirat,..), priznanje predmetov iz prejšnje fakultete, sms obvestila, terenske vaje (strošek prevoza), draga računalniška oprema (obvezna za nemoten potek dela), obvezen prispevek za strokovne ekskurzije, preizkus likovne nadarjenosti. Kot lahko vidimo so študenti v okviru zagotovljenega brezplačnega izobraževanja soočeni z mnogimi "skritimi" stroški, katerih vrednost se v povprečju giblje okoli 334 evrov.

Zanimalo nas je tudi, če so študenti v primeru soočanja s finančnimi bremenimi primorani delati za nemoten študijski proces. Z da je odgovorilo 50 % respondentov. Treba se je zavedati, da so življenjske situacije različne in da vsak študent ne more imeti polne finančne podpore s strani družine. Prezem dela stroškov v lastne roke (npr. za prebivanje) zahteva dokaj stalen priliv

denarja. Vsak strošek, ki s strani fakultet nastane tekom študijskega leta, je le še dodatna obremenitev. Pojavi se problem, ko posledice raziskovanih finančnih bremen posežejo v študijski uspeh. Kar 38% od respondentov, ki so primorani delati za nemoten potek študija, je pritrdilno odgovorilo na vprašanje, če kot posledica dela trpi njihov študijski uspeh. državi bi moral biti cilj izobraziti čim bolj kakovostne kadre, ki bodo preko pridobljene izobrazbe še naprej krepili družbo na različnih področjih. Smiselno bi bilo, da se v času študijskih procesov stremi k zagotavljanju najbolj optimalnih pogojev za nemoteno pridobivanje kvalitetne izobrazbe, ki jo univerze ponujajo. Naj bo cilj, da najprej izobrazimo ne samo potrebne, ampak tudi kvalitetne kadre. Naj ne bodo neupravičeni stroški študijskega procesa razlog, da študenti ne morejo v celoti dosežati svojih potencialov, ker v prvi vrsti delajo za dejstvo, da bi nemoteno dosegli želeno izobrazbo.

Zavedamo se, da je raziskovana tematika zelo heterogena in jo je zaradi specifik različnih fakultet težko uskladiti. Vsaka fakulteta oz. akademija namreč zahteva različne pogoje za nemoteno opravljanje študijskega procesa. Vseeno je pomembno, da se problematiko dvigne na raven pogovora, glede na to, da Republika Slovenija zagotavlja brezplačno javno izobraževanje. V luči iskanja rešitev, bi lahko razmišljali v smeri pogovorov s fakultetami in akademijami, kjer so študenti tekom študijskega procesa najbolj obremenjeni.

PROBLEMATIKA SPOLNEGA NADLEGOVANJA V AKADEMSKEM PROSTORU

Uvod:

V središču raziskovanja spolnega nadlegovanja v akademskih prostorih se nahaja poglobljena analiza raznolikih družbenih dejavnikov, ki so ključni pri oblikovanju in vzdrževanju te zaskrbljujoče dinamike v akademskem okolju. Ta raziskava si prizadeva osvetliti poti za preprečevanje in zmanjševanje spolnega nadlegovanja, ki se kaže kot pomemben izziv v sodobni akademski sferi.

Ena od ključnih raziskovalnih na tem področju je vpliv patriarhalne družbene strukture, kjer so ženske podrejene moškim in je spolno nadlegovanje sprejemljivo. Tudi struktura in hierarhija v akademskih institucijah lahko prispevata k temu, da so ženske in drugi marginalizirani posamezniki v akademskem okolju bolj izpostavljeni spolnemu nadlegovanju. Druga pomembna tema za raziskovanje je moč in avtoriteta profesorjev in drugih mentorjev v akademskem okolju. Ti lahko izkoriščajo svoj položaj za spolno nadlegovanje študentov in drugih članov akademske skupnosti. Pomembne so tudi družbene norme, ki obkrožajo spolnost, saj te lahko vplivajo na to, kaj se šteje za spolno nadlegovanje in kako se o tem spregovori. Raziskovalci preučujejo tudi učinke spolnega nadlegovanja na žrtve, vključno z vplivom na njihovo duševno in fizično zdravje, akademsko uspešnost in splošno dobro počutje. Preučujejo se tudi možni načini za preprečevanje in zmanjševanje spolnega nadlegovanja, vključno s politikami in postopki za poročanje o spolnem nadlegovanju, usposabljanjem za preprečevanje spolnega nadlegovanja ter spodbujanjem enakosti spolov in raznolikosti v akademskem okolju.

Sociološko preučevanje spolnega nadlegovanja v akademskih okoljih osredotoča na analizo raznolikih družbenih dejavnikov, ki so povezani s to problematiko, ter na identifikacijo strategij za preprečevanje in zmanjševanje tega pojava. Pomen tovrstnega raziskovanja je poudarila tudi dr. Maca Jogan, priznana raziskovalka s področja sociologije spola, ki je opozorila na zaznavanje spolnega nadlegovanja v družbi po letu 1980, ko je to postalo pomemben del javnega diskurza (Jogan 2000, 590). Rezultati študije o nasilju nad ženskami, izvedene leta 2014 s strani Agencije Evropske unije za temeljne pravice, dodatno potrjujejo, da je spolno nadlegovanje razširjen in pogost pojav, pri čemer so ženske še posebej izpostavljene tej obliki nasilja. Vsaka druga ženska

od 15. leta starosti je bila vsaj enkrat deležna ene izmed oblik spolnega nadlegovanja, kar predstavlja zaskrbljujoče stanje. Države članice so obvezane, da se poudarja potrebo po temeljitem raziskovanju in implementaciji ukrepov za preprečevanje spolnega nadlegovanja v akademskih prostorih. Na področju zakonodaje in znotraj državnih organov je pomembno, da se ustrezno naslovi in z ukrepi preprečuje proučevana problematika, saj se nadlegovanje pojavlja v različnih okoljih, tudi na internetu. S tem se mora spodbuditi in opolnomočiti policijo, tožilstvo, sodišča in druge organe, da proaktivno prepoznavajo, raziskujejo, preprečujejo in obsodijo primere, v katerih se pojavlja spolno nadlegovanje in trpinčenje (FRA 2014, 13).

Problematika spolnega nadlegovanja v akademskem prostoru:

Leta 2003 smo v Sloveniji sprejeli prvi pravni akt, ki naj bi poskusil urediti to področje. V 7. členu Zakona o delovnih razmerjih¹ je urejena prepoved spolnega in drugega nadlegovanja ter trpinčenja na delovnem mestu. Iz tega sledi, da je problematika vezana na delovno razmerje in ne specifično na akademski prostor. V 66. členu Zakona o visokem šolstvu², ki konkretizira ustavno pravico do izobraževanja (57. člen Ustave RS³), so urejene pravice in dolžnosti študentov. Vsi študenti in študentke imajo enake možnosti za razvoj, visokošolski učitelji pa enakovredno in pravično obravnavajo le-te na njihovi izobraževalni poti. Na tem področju je pomemben tudi Pravilnik o disciplinski odgovornosti študentov Univerze v Ljubljani⁴, in sicer v 6. členu, ki opredeljuje težje disciplinske kršitve za dejanja, ki imajo znake kaznivega dejanja zoper življenje, telo ali spolno nedotakljivost.

¹ 7. člen Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1): Uradni list RS, št. [21/13](#), [78/13 – popr.](#), [47/15](#) – ZZSDT, [33/16](#) – PZ-F, [52/16](#), [15/17](#) – odl. US, [22/19](#) – ZPosS, [81/19](#), [203/20](#) – ZIUPOPĐVE, [119/21](#) – ZČmIS-A, [202/21](#) – odl. US, [15/22](#), [54/22](#) – ZUPŠ-1 in [114/23](#)

² 66. člen Zakona o visokem šolstvu (Zvis): Uradni list RS, št. [32/12](#) – uradno prečiščeno besedilo, [40/12](#) – ZUJF, [57/12](#) – ZPCP-2D, [109/12](#), [85/14](#), [75/16](#), [61/17](#) – ZUPŠ, [65/17](#), [175/20](#) – ZIUPOPĐVE, [57/21](#) – odl. US, [54/22](#) – ZUPŠ-1, [100/22](#) – ZSZUN in [102/23](#)

³ 57. člen Ustave Republike Slovenije: Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. [33/91-I](#), [42/97](#) – UZS68, [66/00](#) – UZ80, [24/03](#) – UZ3a, 47, 68, [69/04](#) – UZ14, [69/04](#) – UZ43, [69/04](#) – UZ50, [68/06](#) – UZ121,140,143, [47/13](#) – UZ148, [47/13](#) – UZ90,97,99, [75/16](#) – UZ70a in [92/21](#) – UZ62a)

⁴ 6. člen Pravilnika o disciplinski odgovornosti študentov Univerze v Ljubljani, URL: https://www.uni-lj.si/studij/osnovne_informacije/disciplinska-odgovornost-studentov

Poleg omenjenih urejajo to problematiko različni podzakonski akti. Vsaka od treh javnih univerz, torej ljubljanska, mariborska in primorska, ima za to področje sprejet svoj pravilnik. Na novomeški univerzi pa še vedno ni sprejetega ustreznega dokumenta, ki bi sistematično obravnaval in urejal vprašanje spolnega nadlegovanja. V tej luči se postavlja izziv, kako zagotoviti učinkovite ukrepe na lokalni ravni. Medtem, ko so pravilniki na Univerzi v Ljubljani že sprejeti, ostaja njihova učinkovitost vprašljiva. Podobne smernice bi morali prevzeti tudi vsi drugi zasebni samostojni visokošolski zavodi, ki do sedaj še niso sprejeli ustreznih ukrepov na tem področju. Pravilnik o ukrepih za varovanje dostojanstva zaposlenih na Univerzi v Ljubljani in študentov Univerze v Ljubljani⁵, sprejet leta 2012 na podlagi 45. člena ZDRja⁶, se osredotoča na reševanje posledic spolnega nadlegovanja zgolj za zaposlene, kar predstavlja pomanjkljivost. Slednja se vidi v tem, da se njegovo območje uporabe omejuje zgolj na obravnavo posledic spolnega nadlegovanja v kontekstu zaposlenih. Ta restriktiven pristop ne zajema vseobsegajoče problematike, saj ne vključuje ustrezne preventive in zaščite študentov. Posledično je pravilnik nepopoln v smislu vzpostavljanja celostnega okvira za preprečevanje ter učinkovito obvladovanje problematike spolnega nadlegovanja med vsemi člani univerzitetne skupnosti. Tudi bivši rektor ljubljanske univerze, dr. Igor Papič, je opozoril na to, da bi bilo potrebno dopolniti pravilnik z določbami o postopku v primeru prijave spolnega nadlegovanja (T.H., 2021).

V preteklem letu je senat ljubljanske univerze sprejel nov pravilnik o ukrepih proti nasilju, nadlegovanju in trpinčenju⁷. Ta v 8. členu prinaša inovacijo v obliki subjekta »zaupna oseba«, ki je namenjena podpori žrtvam, in jim hkrati zagotavlja varen prostor za pogovor. Slednji je na podlagi pričevanj žrtev ključnega pomena pri ugotavljanju in zbiranju verodostojnih informacij za prisotnost in preprečevanje spolnega nadlegovanja. Za to funkcijo ne sme biti imenovana oseba, ki je del vodstva Univerze v Ljubljani. Čeprav je ta institut še relativno nov, bi ga bilo smiselno implementirati v vse relevantne pravilnike Univerze v Ljubljani. Zaupna oseba bi nudila varno

⁵ Pravilnik o ukrepih za varovanje dostojanstva na Univerzi v Ljubljani, URL: <https://rb.gy/jb7mqd>

⁶ 45. člen Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1): Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. [21/13](#), [78/13 – popr.](#), [47/15](#) – ZZSDT, [33/16](#) – PZ-F, [52/16](#), [15/17](#) – odl. US, [22/19](#) – ZPosS, [81/19](#), [203/20](#) – ZIUPOP DVE, [119/21](#) – ZČmIS-A, [202/21](#) – odl. US, [15/22](#), [54/22](#) – ZUPŠ-1 in [114/23](#))

⁷ Pravilnik o ukrepih proti nasilju, nadlegovanju in trpinčenju, URL: https://www.uni-lj.si/v_ospredju/2022022814331436/

okolje, prisluhnila žrtvi, jo informirala o dejanskih okoliščinah ter ji pomagala, ob tem pa delovala empatično in razumevajoče.

Na Novi univerzi so sprejeli pravilnik, ki se razlikuje od ljubljanskega. Pravilnik, ki je oblikovan na podlagi 102. člena Statuta Nove univerze⁸, sistematično obravnava to problematiko in se učinkovito uporablja za vse študente ter zaposlene. Slednji predstavlja pozitiven korak v celovitejšem reševanju vprašanja nasilja, nadlegovanja in trpinčenja na univerzitetni ravni.

Ostaja vprašanje, kaj se zgodi, če do spolnega nadlegovanja pride v odnosu med predavateljem in študentom oziroma na relaciji med dvema študentoma. Policija vsako obliko takšnega ravnanja obravnava prioritarno in posebno obzirno do žrtev. Ker gre za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, velja ničelna toleranca. Vsaka prijava se obravnava resno, s katero se nudi tudi vsa podpora in pomoč (Policija Republike Slovenije, 2021).

Rezultati anonimne ankete o spolnem nasilju, ki jo je izvedla raziskovalna skupina Rezidenca, so pokazali, da so spolnemu nadlegovanju najbolj izpostavljeni posamezniki iz Filozofske fakultete in Akademije za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani. Večina sodelujočih anketirancev je bilo žensk (79%), večina pa obiskuje ali je obiskovala ljubljansko univerzo (61%). Rezultati so pokazali, da je 12% anketirancev že doživelo spolno nasilje na podlagi videza. Vse osebe z izkušnjo spolnega nasilja na fakultetah so poročale, da so storilci v večini moški (90%), največkrat redni profesorji (48%), nato pa izredni profesorji (20%). Zaskrbljujoče je, da je le 4% žrtev podalo pritožbo glede spolnega nasilja v akademskih prostorih, 3% pa so podali prijavo na policijo. Večina (56%) je o dogodku bodisi povedala prijatelju bodisi nadlegovalca ignorirala. Prevladujoči del tistih, ki so sodelovali v anketi, sploh ni seznanjena s tem, komu naj se obrnejo na fakulteti v primeru spolnega nasilja in kakšne pravice imajo v primeru spolne zlorabe s strani osebe, ki je zaposlena na fakulteti. Pomembno je, da se osebe, tako žrtve kot storilci, zavedajo svojih pravic in dolžnosti. Pravice, ki jih ima žrtev so na primer: pravica do zaščite pred razkritjem osebnih podatkov, pravica do tolmačenja v primeru tujca, zaupen pogovor, pravica do poštene obravnave ter zagotovljen varen prostor s strani zaupnih oseb. Pravice prijavljene osebe pa so: informiranost k prijavi, domneva nedolžnosti, kontradiktornosti, da se pisno ali ustno izreče o

⁸ Statut Nove Univerze, URL: <https://www.nova-uni.si/wp-content/uploads/2022/10/Statut-NU-cistopis-28.9.2022.pdf>

vsebini prijave, pravica do tolmača v primeru tujca, pravica do poštene obravnave, informiranost o sprejetih zaščitnih ukrepih in pravica do zaščite pred razkritjem osebnih podatkov. Obe stranki se lahko morebitnih razgovorov in pogovorov udeležijo z pravnim zastopnikom ali zastopnico.

Podatki Agencije za temeljne pravice iz Francije, ki se je tudi ukvarjala z preučevano tematiko, so potrdili, da so ženske v večji meri ogrožene zaradi spolnega nadlegovanja. Kar 90% vseh žrtev je ženskega spola. Pokazalo se je tudi, da je 55% žensk v času svojega življenja doživelo eno od oblik spolnega nadlegovanja. Med žrtvami je 32% navedlo, da je bil storilec njihov nadrejeni, sodelavec ali stranka, pri čemer je 75% žensk, ki so bile deležne spolnega nadlegovanja, delovalo v kvalificiranih poklicih ali na najvišjih vodstvenih položajih (FRA, 2014, 13).

V akademskem okolju se oblikujejo in vzdržujejo pravila, ki odražajo način organiziranja spolnih vlog, družbene hierarhije in načinov socializacije spolov. Zato je akademski prostor pomemben za oblikovanje širše družbene zavesti o problematiki spolnega nadlegovanja. Razumevanje, prepoznavanje in preprečevanje tega problema so odvisni od sprejetih praks in politik, ki določajo, katera dejanja so nesprejemljiva in nezaželena. Poleg tega pa je tudi pomembno tudi, kako se ukrepa proti povzročitelju, saj to vpliva na percepcijo institucionalne pomoči.

Pomembno je opozoriti, da je težko navesti vse pojavne oblike spolnega nadlegovanja oziroma nasilja, saj so oblike vedenja, ki lahko prizadenejo določeno osebo na podlagi spola, zelo različne (Robnik, 2009; Jogan 2002). Pri tem je kritično samoocenjevanje lastnega položaja v kolektivu in v relaciji do določenih oseb. V skladu s C. Williams so meje med spolnim obnašanjem, ki se šteje za sprejemljivo in sproščujoče, ter tistim, ki velja za neprimerno in odvisno od specifičnih kontekstualnih dejavnikov, variabilne. Te meje se prav tako razlikujejo glede na različne kategorije zaposlenih (Williams 1999, 93).

Problematiko spolnega nasilja so naslovili tudi v Državnem zboru RS (Republike Slovenije). Predlagali so, da visokošolske institucije sprejmejo potrebne akte za preprečevanje le-tega in sankcioniranje tovrstnih ravnanj. Na Ministrstvo za pravosodje so naslovili tudi zahtevo za pripravo spremembe Kazenskega zakonika. Problematika bi morala biti ustrezno naslovljena že v slednjem pravnem aktu, saj bi se štel kot kaznivo dejanje, ki bi bilo potrebno pregona. Svojevrstna

člena sta 170. in 171. člen Kazenskega zakonika, ki urejata posilstvo in spolno nasilje⁹. Trenutna pravna ureditev definicij posilstva in spolnega nasilja, ki zahtevata uporabo fizične ali psihične prisile, da postaneta kazniva, predstavlja zelo ozek in restriktiven pristop. Ta definicija ne zajema primerov, ko storilec doseže spolno ravnanje brez uporabe sile, na primer, kadar je žrtev zaradi strahu, presenečenja, otopelosti, nezmožnosti presoje ali spanja v stanju, ki ji onemogoči svobodno privolitev. Tak pristop lahko žrtvam napačno sporoča, da so same krive za nasilje, saj se niso dovolj uprle. V resnici pa je storilec vedno odgovoren za spolno nasilje. Ureditev bi bilo potrebno spremeniti. Ena izmed predlaganih rešitev je, da se kaznivi dejanji opredeli z redefinicijo, tako da bi se osredotočili na vprašanje afirmativnega soglasja žrtve v spolni odnos. Na to se navezuje model »Ja pomeni ja«, ki predpostavlja, da mora biti privolitev izrecna, jasna in nedvoumna (L.Š., 2021). Ta model je bil ena od ključnih pobud za redefinicijo obeh kaznivih dejanj. Sprememba definicije kaznivih dejanj pomeni pomemben družbeni premik k boljši zaščiti žrtve in razbijanju molka, ki obkroža in spremlja spolno nasilje. Ureditev tako bolj prispeva k učinkovitejšemu preganjanju spolnega nasilja in bolj učinkovitemu varstvu ustavne pravice do nedotakljivosti telesa (35. člen Ustave RS¹⁰).

Raziskava spolnega nadlegovanja v akademskih prostorih poudarja kompleksnost te problematike, ki je pogosto povezana z družbenimi dejavniki, kot so patriarhalne strukture, hierarhija v akademskih institucijah, moč mentorjev, družbene norme ter njene posledice na žrtve. Pomembno je, da se razumejo in prepoznajo ti faktorji, saj le tako lahko razvijamo strategije za preprečevanje in zmanjševanje spolnega nadlegovanja v sodobni akademski sferi. Pozorni moramo biti na redno organizacijo usposabljanj vseh, vključno z zaposlenimi, študenti, vodstvom institucij in drugimi deležniki, na temo spolnega in drugega nadlegovanja ter nasilja na podlagi spola, da povečamo zavedanje, da so lahko spolnemu nadlegovanju izpostavljene osebe vseh spolov, starosti in statusov. Potrebno je tudi redno izvajati ankete in pripravljati poročila o obravnavani tematiki, saj

⁹ 170. in 171. člen Kazenskega zakonika (KZ-1): Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23).

¹⁰ 35. člen Ustave Republike Slovenije: Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. [33/91-I](#), [42/97](#) – UZS68, [66/00](#) – UZ80, [24/03](#) – UZ3a, 47, 68, [69/04](#) – UZ14, [69/04](#) – UZ43, [69/04](#) – UZ50, [68/06](#) – UZ121,140,143, [47/13](#) – UZ148, [47/13](#) – UZ90,97,99, [75/16](#) – UZ70a in [92/21](#) – UZ62a)

se le s tem oblikuje ustrezna komunikacijska strategija in ozaveščanje problematike. Čeprav so bili sprejeti nekateri pravilniki, kot tudi nov pravilnik na Univerzi v Ljubljani, je ključno preučiti njihovo učinkovitost in potrebo po dopolnitvah. Uvedba "zaupne osebe" na Univerzi v Ljubljani predstavlja pozitiven korak iz več razlogov, kot so: nudenje specifične pomoči žrtvam, spodbujanje zaupnosti in zaščita žrtve, krepitev ozaveščenosti, saj igra ključno vlogo pri informiranju študentov in zaposlenih o problematiki spolnega nasilja. Ta koncept posebnega specializiranega subjekta bi bilo smiselno implementirati v vse univerzitetne pravilnike, ki urejajo spolno nasilje in odgovornost študentov pri takšnih ravnanjih (Fisher, Cullen in Turner, 2000)

Skupna odgovornost univerz, zakonodajalcev in družbe je ključna pri oblikovanju varnega in spoštljivega akademskega okolja. Le s celovitim pristopom, ki zajema tako preventivne ukrepe kot tudi podporo žrtvam, lahko dosežemo napredek v boju proti spolnemu nadlegovanju v akademskem prostoru. Študijski čas naj bo obdobje, ki ga študentje preživijo v varnem in spodbudnem okolju, kjer se osredotočajo na pridobivanje znanja in razvoj lastnih potencialov.

Viri in literatura:

1. Jogan, M., 2000, Spolno nadlegovanje na delovnem mestu, Teorija in praksa, 37/4. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20004Jogan.PDF> (10. 12. 2023)
2. Jogan, M., 2002, Organizacija kot prostor (ne)nadzorovanega spolnega obnašanja, Teorija in praksa, 39/1, 110
3. Agencija Evropske unije za temeljne pravice (2014). Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava. Dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sl.pdf (10. 12. 2023).
4. Fisher, B. S., Cullen, F. T., in Turner, M. G., 2000. The Sexual Victimization of College Women. U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics. Dostopno na: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/182369.pdf> (13. 12. 2023)
5. Policija Republike Slovenije. Do spolnega nadlegovanja moramo imeti ničelno toleranco – nasveti za žrtve in očitvice. Dostopno na: <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/111548-do-spolnega-nadlegovanja-moramo-imeti-nicelno-toleranco-nasveti-za-zrtve-in-ocividce> (10. 12. 2023)
6. L. Š., v MMC. Uzakonjen model “samo ja je ja”; nevladniki: To je jasno sporočilo o popolni netoleranci nasilja. Dostopno na: <https://www.rtvsl.si/slovenija/uzakonjen-model-samo-ja-je-ja-nevladniki-to-je-jasno-sporocilo-o-popolni-netoleranci-nasilja/582970> (10. 12. 2023).
7. T. H., v MMC. Poslanci pozvali k pravnim podlagam za preprečevanje spolnega nadlegovanja. Dostopno na: <https://www.rtvsl.si/slovenija/poslanci-pozvali-k-pravnim-podlagam-za-preprecevanje-spolnega-nadlegovanja/551218> (10. 12. 2023).
8. Robnik, S., 2009, (Ne)razumljeni ne?!: spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola na delovnem mestu. Ljubljana: i2.
9. Williams, Christine L. Et all. (1999): » Sexuality in the workplace: Organizational Control, Sexual Harassment, and the Pursuit of Pleasure«. Annual review of Sociology, let. 25, 93.
10. Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. [33/91-I](#), [42/97](#) – UZS68, [66/00](#) – UZ80, [24/03](#) –UZ3a, 47, 68, [69/04](#) – UZ14, [69/04](#) – UZ43, [69/04](#) – UZ50, [68/06](#) – UZ121,140,143, [47/13](#) – UZ148, [47/13](#) – UZ90,97,99, [75/16](#) – UZ70a in [92/21](#) – UZ62a).
11. Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23).
12. Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. [32/12](#) – uradno prečiščeno besedilo, [40/12](#) – ZUJF, [57/12](#) – ZPCP-2D, [109/12](#), [85/14](#), [75/16](#), [61/17](#) – ZUPŠ, [65/17](#), [175/20](#) – ZIUOPDVE, [57/21](#) – odl. US, [54/22](#) – ZUPŠ-1, [100/22](#) – ZSZUN in [102/23](#))
13. Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. [21/13](#), [78/13](#) – popr., [47/15](#) – ZZSDT, [33/16](#) – PZ-F, [52/16](#), [15/17](#) – odl. US, [22/19](#) – ZPosS, [81/19](#), [203/20](#) – ZIUPOPdve, [119/21](#) – ZČmIS-A, [202/21](#) – odl. US, [15/22](#), [54/22](#) – ZUPŠ-1 in [114/23](#))

ANALIZA PROBLEMATIK ŠTUDENTOV S POSEBNIMI POTREBAMI

Uvod:

Študenti s posebnimi potrebami so velika in heterogena skupina, zato bomo najprej predstavili različne vrste posebnih potreb. Potrebno je opozoriti, da tudi pri posameznikih s podobnimi posebnimi potrebami prihaja do različnosti in da posploševanja pogosto niso smiselna. V nadaljevanju se bomo lotili področij, na katerih so se pojavile problematike, jih opisali ter predstavili tudi nekatere predloge, kako jih razrešiti.

Posebne potrebe

Čustvene in vedenjske potrebe:

Čustvene in vedenjske motnje nastanejo v soodvisnosti treh faktorjev – bioloških, psiholoških in socialnih. Lahko so v večji meri internalizirane (v tem primeru gre predvsem za čustvene težave), eksternalizirane (pride do vedenjskih težav) ali pa kombinirane (oboje hkrati). Pogosto imajo osebe poleg pridružene še druge težave, na primer učne težave, primanjkljaje na posameznih področjih učenja, dolgotrajne bolezni, težave s pozornostjo in pomnjenjem ter z impulzivnim vedenjem. Čustvene in vedenjske motnje v večini primerov pripeljejo tudi do težav v socialni integraciji. Osebe s čustvenimi in vedenjskimi težavami potrebujejo dodatno podporo ali prilagoditve, da se lahko uspešno prilagajajo in izpolnjujejo pričakovanja ter zahteve, ki jih postavlja njihovo okolje. Načrtovanje podpore in prilagoditev pa mora vedno izhajati iz posameznika (Kobolt, 2011; Vovk Ornik, 2015).

Primanjkljaji na posameznih področjih učenja:

V to skupino sodijo različni primanjkljaji, vsem pa je skupno, da jih prepoznamo po zaostanku v zgodnjem razvoju in/ali resnejših težavah na kateremkoli izmed naslednjih področij: pozornost, pomnjenje, mišljenje, koordinacija, komunikacija, branje, pisanje, pravopis, računanje, socialne veščine in čustveno dozorevanje. Primanjkljaji vplivajo na zmožnost razlage zaznanih informacij in/ali povezovanje le-teh, kar pa posledično vpliva na pridobivanje šolskih spretnosti, kot so na primer branje, pisanje, pravopis in računanje. Težave pri učenju so posledica nevrofizioloških

značilnosti ter niso pogojene z vidnimi, slušnimi ali motoričnimi okvarami, motnjami v duševnem razvoju, čustvenimi motnjami ali neustreznim okoljem, lahko pa se pojavljajo skupaj z njimi. Za ustrezne prilagoditve morajo osebe skozi specialne postopke in specialistične preglede (Kavkler, 2008).

Gluhost in naglušnost:

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) kot naglušno opredeli osebo, ki ne zazna zvoka 20 dB ali manj v obeh ušesih (World Health Organization, 2023a). Naglušnost je lahko lažja (oseba ne zazna manj kot 26 - 40 decibelov), srednja (41 - 60 decibelov) in težja (61 - 90 decibelov). Osebe se načeloma lahko sporazumevajo z govornim jezikom, uporabljajo pa slušne pripomočke, polževe vsadke in podobno (prav tam). Kot gluhe WHO opredeli tiste, ki imajo hudo izgubo sluha in slišijo zelo malo ali pa nič (prav tam). Združenje za osebno asistenco Slovenije (b. d.) gluhost razdeli na globoko okvaro sluha (med 91 in 100 decibeli), pri kateri ljudje ne slišijo in ne razumejo govora in ga ne morejo v celoti spremljati s slušnim aparatom ter popolno izgubo sluha (nad 100 decibeli), pri kateri ljudje ne ločijo niti dveh jakosti zvoka, niti dveh frekvenc in ne morejo sprejemati govora niti s slušnim aparatom. Gluhe osebe za sporazumevanje uporabljajo znakovni jezik (World Health Organization, 2023a).

Če se težav ne naslovi in če je okolica neprilagojena, lahko vplivajo na komunikacijo in govor, ter posledično na kognicijo, izobrazbo, politično udejstvovanje, zaposlitev, vse skupaj pa lahko vodi v socialno izključenost (World Health Organization, 2023a).

Gluhi in naglušni študentje imajo pravico do tolmača za slovenski znakovni jezik, ki jo pridobijo na Centru za socialno delo. Tolmačenje lahko koristijo za pisanje seminarske naloge v skupini, izvajanje raziskav za seminarsko nalogo in podobno, ni pa namenjeno obiskovanju vaj in predavanj (Društvo študentov invalidov Slovenije, b. d.).

Slepota in slabovidnost:

Kot slepe in slabovidne osebe WHO opredeli tiste, ki imajo zmanjšano ostrino vida, zoženo vidno polje ali okvaro vidne funkcije. Oblikovala je 5 različnih kategorij. Prvi dve kategoriji opisujeta slabovidne osebe. Prva kategorija je zmerna slabovidnost, pri kateri osebi preostane 10 - 30 % vida. Druga kategorija je težja slabovidnost, pri kateri ima oseba 10 - 5 % vida. Tretja kategorija

že zajema slepoto, pri njej oseba vidi med 2 - 5 %. Četrta kategorija, oseba vidi manj kot 2 %. In še zadnja, peta kategorija, pri kateri oseba ne zaznava več svetlobe (World Health Organization, 2023b).

Okvara vida povečuje tveganje za padce in zlome, močno vpliva na izobraževanje in prihodnje možnosti za zaposlitev. Poleg tega pa lahko vodi v izolacijo in depresijo (Vidović Valentinčič, 2016).

Obstajajo različni tehnični pripomočki glede na različne stopnje okvare vida. Ti lahko krepijo vidne zaznave (na primer različne lupe in očala), ali pa jih nadomestijo (na primer s pomočjo zvoka - računalniški bralni in pisalni sistemi ali tipa - Braillova pisava, dolga palica). Pripomočki so lahko tehnično preprosti (npr. dolga palica), ali pa del visoke tehnologije (npr. govoreče ure) (Vidović Valentinčič, 2016).

Gibalna oviranost:

Gibalna oviranost zajema različne oblike in stopnje oviranosti, ki lahko vključujejo tako telesne kot duševne aspekte. Osebe imajo omejene zmožnosti gibanja, ki so lahko posledica poškodb, okvar ali drugih telesnih dejavnikov, na primer težave z gibljivostjo sklepov, mišična šibkost, izgube okončin, bolečine v hrbtu in podobno. Omejene zmožnosti gibanja pa so lahko tudi posledica nevroloških motenj, kot so na primer cerebralna paraliza, možganska poškodba in druge motnje centralnega živčevja. Če je vzrok nevrološki, imajo osebe lahko težave pri nadzoru in usklajevanju gibanja ter pri razumevanju gibalnih konceptov (Vovk Ornik, 2015).

Razlikujemo še stopnje gibalne oviranosti (prav tam):

- lažja (gibalne sposobnosti nekoliko zmanjšane)
- zmerna (gibalne sposobnosti zmerno zmanjšane)
- težja (gibalne sposobnosti zelo zmanjšane)
- težka (gibalne sposobnosti povsem zmanjšane)

Študenti, ki so gibalno ovirani, morajo v dejavnosti vlagati več fizičnega napora in se posledično lahko hitreje utrudijo. Pomembno je, da imajo zagotovljenih dovolj odmorov, ki morajo biti dovolj dolgi, tako med študijskim procesom kot med opravljanjem študijskih obveznosti. Seveda pa mora

fakulteta zagotoviti tudi fizično dostopnost do le-te in do vseh prostorov, kjer se izvajajo študijske in obštudijske dejavnosti (Jakšič idr., 2020).

Govorno - jezikovne motnje:

“Posamezniki z govorno-jezikovnimi motnjami so posamezniki z zmanjšano zmožnostjo usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije” (Vovk Ornik, 2015, str. 15).

Govorne motnje se lahko kažejo kot težave v artikulaciji, problemi fonacije in neprimeren tempo govora. Posamezniki, ki imajo jezikovne motnje se soočajo s težavami v razumevanju govornega, pisnega in simbolnega sistema in s težavami v pisanju, branju in tvorjenju stavkov in povedi (Nakvis, 2017).

Motnje avtističnega spektra:

Posamezniki z avtističnimi motnjami se srečujejo s težavami na področju socialne komunikacije in interakcije, kar pomeni, da se motnje pojavljajo predvsem v komunikaciji (verbalni in neverbalni), ter pri vzpostavljanju in tvorjenju socialnih odnosov. Pojavljajo se tudi težave na področju vedenja, interesov in aktivnosti, ki se lažejo kot tipična in repetitivna gibanja, stereotipen govor, togost razmišljanja, osredotočenost na določeno interesno področje, ter po strogem upoštevanju rutine in ritualov (Vovk Ornik, 2015).

Dolgotrajno bolezensko stanje:

V skupino dolgotrajno bolnih posameznikov uvrščamo tiste, katerih bolezensko stanje traja dlje kot tri mesece (Vovk Ornik, 2015).

Med dolgotrajne bolezni sodijo bolezni srca, endokrinih žlez, prebavil, sečil, pljuč, krvnega obtoka, kože in različne vrste rakavih obolenj, alergije, revmatska obolenja, psihiatrične in nevrološke bolezni (npr. epilepsija), avtoimunske motnje ter motnje prehranjevanja (Nakvis, 2017, str. 7).

Vpliv tovrstnih bolezenskih stanj na študij variira od vrste bolezni, vplivajo pa lahko na spomin, pozornost, koncentracijo, raven energije in vzdržljivost posameznika. Stranski učinki vplivajo na prisotnost študenta na predavanjih (Nakvis, 2017).

Metodologija

Za podlago analize problematike študentov s posebnimi potrebami smo uporabili raziskavo v kateri je sodelovalo 73 študentov, 17 moških in 56 žensk. Od teh se jih 6% sooča z gluhostjo in naglušnostjo, 7% s slepoto in slabovidnostjo, 1% z govorno-jezikovnimi motnjami, 23% s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, 8% z avtistično motnjo, 23% z gibalno oviranostjo na področju telesnega zdravja, 13% z dolgotrajnim bolezenskim stanjem na področju duševnega zdravja, 11% z dolgotrajnim bolezenskim stanjem na področju duševnega zdravja in 7% s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Področja analize

Dostopnost informacij o prilagoditvah, poteku študijskega procesa in splošnem študijskem življenju:

Študenti so dostopnost informacij o prilagoditvah ob prehodu iz srednješolskega izobraževanja na visokošolsko izobraževanje na lestvici od 1 in 10, pri čemer 10 pomeni maksimalno dostopnost, v povprečju ocenili s 5,1. Oceno je podalo 62 študentov od 73, ki so anketo izpolnili.

Kot problematiko navajajo, da so informacije o prilagoditvah, pomoči zdravnikov specialistov in psihologov ter ostale vrste pomoči premalo dostopne. Nekatere fakultete nimajo vseh podatkov na lastnih spletnih straneh, zato jih morajo iskati na različnih spletnih straneh. Pisali so še, da so tudi prilagoditve, oz. kaj vse sploh prinaša status študenta s posebnimi potrebami, slabše znane. Ena izmed anketiranih študentk je zapisala: "Za večino (informacij) sem izvedela sproti tekom študija. Vedela sem samo za podaljšanje časa pisanja."

Nekateri so kot problematiko navedli svetovalne delavce na srednjih šolah, ki niso imeli dovolj znanja o tem področju in jih posledično niso znali usmeriti ter jim pomagati pri iskanju podatkov. Ena izmed študentk, ki so ji sicer pomagali v svetovalni službi, pa je izrazila željo, da bi bila o vseh pogojih za nadaljevanje študija na različnih smereh in njegovi zahtevnosti informirana že pred zadnjim letnikom.

Več jih je izpostavilo, da je postopek pridobitve statusa dolg, zahteven in da bi si želeli boljše razlage postopka. Poleg tega bi si želeli, da bi bil bolj enoten. Študent Pravne fakultete je izpostavil,

da je del postopka moral opraviti v študentskem informacijskem sistemu in del na spletni strani, kar ga je bremenilo. Pisali so tudi o preveliki količini dokumentov, ki so jih morali izpolniti.

Študenti so izrazili, da niso imeli osebe, na katero bi se lahko obrnili. Želeli so si boljše izobraženih svetovalnih delavcev, ob prihodu na fakulteto pa kontaktno osebo, ki bi jim pomagala. Predlagali so osebo iz referata, študentko višjega letnika, ki ima izkušnje s tem področjem, ali pa društvo, ki se ukvarja s tem. Eden izmed anketirancev je izpostavil organizacijo Racio¹¹, ki mu je bila v veliko pomoč pri celotnem postopku.

Študentka s celiakijo je pisala o tem, da ji statusa niso odobrili, ker naj bi svoje bolezensko stanje regulirala z dieto. Situacija se ji je zdela krivična, saj mora sedaj kljub prebavnim težavam biti prisotna na fakulteti, profesorji pa je ne jemljejo resno.

Izpostavili pa so tudi dobre prakse. Nekateri študenti so zelo pohvalili spletno stran Univerze v Ljubljani, saj naj bi, po njihovih besedah, imela lepo urejen dostop do informacij. Nekaj študentov je zelo pohvalilo svetovalne delavce na lastnih srednjih šolah, ki so bili o področju dobro informirani in so jim vseskozi svetovali. Pohvaljeni so bili tudi referati na določenih fakultetah (Veterinarska fakulteta in Teološka fakulteta), ter gospa na Fakulteti za družbene vede, ki ureja omenjeno področje. Opisali so jo kot zelo ažurno in vedno dosegljivo.

Kot predloge so navajali predvsem dokument ali spletno stran, kjer bi bile shranjene vse informacije, tako o samem postopku, kot o prilagoditvah, ki jih študent pridobi s statusom. Želeli so si dostopne in razumljive informacije, ter čimbolj shematično opisan postopek.

Predlagali so več izobraževanj za svetovalne delavce in predavanje zunanjega strokovnjaka na srednji šoli, ki bi podal vse zgoraj omenjene informacije in odgovoril na morebitna vprašanja. Želeli so si osebe, oz. seznam oseb, na katere bi se lahko obrnili, ko bi potrebovali pomoč. V pomoč bi jim bil tudi neobvezen sestanek na začetku študijskega leta, na katerem bi bile predstavljene prilagoditve in ugodnosti. Ena izmed študentk je izpostavila tudi željo po manjšem deležu birokracije, ki jo je bilo moč zaznati že v opisih problematike.

¹¹ Društvo Racio, ustanovljeno leta 1990 se ukvarja z zaposlovanjem invalidov ter drugih ranljivih skupin v socialnem in invalidskem podjetništvu (<http://www.racio.si>).

Trije študentje so naslovili tudi potrebo po večjem ozaveščanju o psihičnih in fizičnih stiskah že v osnovni in srednji šoli, saj so se večkrat počutili nerazumljene. Prav tako so izpostavili potrebo po večjem ozaveščanju o pravnih sredstvih in varstvu pravic, v primeru ustrahovanja, diskriminacije, šikaniranja in opravljanja. Zapisali so, da je le-to žal zelo prisotno tudi med študenti in celo med nekaterimi profesorji.

Povprečna ocena dostopnosti informacij o prilagoditvah formalnega študijskega procesa na matični fakulteti je bila 6,1 (na lestvici od 1 do 10, pri čemer 10 pomeni maksimalno dostopnost). Oceno pa je podalo 40 študentov.

Navedli so različne problematike. Študentka Biotehniške fakultete je zapisala, da je bilo informacij o konkretnih prilagoditvah na spletni strani zelo malo in da bi bil sistem lahko boljše definiran in razdelan. Tudi študentka Medicinske fakultete je napisala, da bi bile informacije o prilagoditvah in samem postopku za pridobitev statusa lahko javno dostopne na eni spletni strani. Študent Pravne fakultete je zapisal, da je bila večina iskanja prepuščena študentom samim, kljub pomoči osebja fakultete. Ena izmed študentk je zapisala, da je na njihovi fakulteti (Naravoslovnotehnični fakulteti) zelo malo študentov s posebnimi potrebami in da posledično tudi osebje, po njenem mnenju, ni dovolj informirano o tem statusu.

Nekaj dobrih praks je bilo omenjenih že zgoraj. Na Fakulteti za družbene vede so zelo pohvalili ažurnost in dosegljivost gospe, ki ureja področje statusa študenta s posebnimi potrebami. Na Pravni fakulteti so prav tako pohvalili osebje fakultete, ki je olajšalo zapleten proces in nudilo pomoč. Na Teološki fakulteti so pohvalili razumevanje profesorjev. Na Pedagoški fakulteti pa je študentka zapisala, da se je hitro znašla in dobila kontaktne osebe ter možnost osebnega pogovora.

Kot možno izboljšavo so študenti navedli poseben sestanek, na temo statusa študenta s posebnimi potrebami na začetku vsakega leta, tako s študenti kot s profesorji. Zapisali so tudi, da bi bili veseli, če bi bili vsi podatki na enem mestu, npr. na spletni strani univerze, pod enim zavihkom. Tam bi bile lahko zapisane vse možne olajšave, vsi dokumenti in navodila za pridobitev statusa. Drugi so kot predlog navedli tudi več informacij o prilagoditvah na strani fakultete. Izpostavili so še željo po večji dostopnosti osebja, ki ureja zadeve, ki so povezane s to tematiko. Prav tako so izrazili željo, da bi se bilo z osebami moč sestati v živo in ne le preko elektronskega naslova. Predlagano

je bilo tudi večje informiranje osebja na fakultetah o statusu, še posebej na fakultetah, kjer le-ta ni pogost.

Tudi sami smo pregledali spletno stran Univerze v Ljubljani, da bi dobili vpogled v dostopnost informacij. Ob pregledu ugotovimo, da le-ta pod zavihkom Status študenta s posebnimi potrebami vsebuje naslednja poglavja: Pridobitev statusa, Vrste statusov, Kontaktne osebe na članicah UL, Vpis na Univerzo v Ljubljani kot kandidat s posebnimi potrebami in kandidat s posebnim statusom, Samozagovorništvo, Priročnik Poučevanje študentov s posebnimi potrebami in Poročila in analize. Zdi se, da so glavni podatki vsi pod istim zavihkom. Možno pa je, da študenti o tem niso obveščeni. Postopek je sicer res podrobno opisan, je pa vseeno odvisen od članice univerze in njenega informacijskega sistema, kar morda zaplete stvari (Univerza v Ljubljani, b. d.a).

Če povzamemo, informacije o samem postopku pridobitve statusa študenta s posebnimi potrebami ter vse prilagoditve, so očitno še vedno premalo dostopne. Podatki bi morali biti objavljeni na spletnih straneh vseh članic Univerze v Ljubljani. Glede na to, da spletna stran Univerze v Ljubljani pokrije dobršen del informacij, je potrebno dijake in študente bolj informirati o tem, kje, oziroma kako jih najdejo.

Postopek pridobitve statusa je dolg in zahteven, zato bi bila potrebna optimizacija in čim boljša razlaga postopka. Super bi bilo, če bi ga lahko poenotili in bi bil za vse članice enak. Večkrat je bilo izpostavljeno, da potrebujejo več informacij o konkretnih prilagoditvah, ki bi bile objavljene na spletni strani. Poleg tega pa bi z njimi morali biti seznanjeni vsi profesorji.

Kontaktne osebe sicer že obstajajo na vsaki članici, a je očitno še vedno premalo poznana ali pa dostopna, zato bi bilo potrebno večje ozaveščanje o tej temi. Kontaktne osebe so zaposlene na fakulteti. Na vseh članicah bi se lahko vzpostavil sistem tutorjev za študente s posebnimi potrebami in seznam kontaktov, da bi lahko študenti dobili še drugačen pogled in morda bolj sproščeno podporo.

Pomembno je, da informacije o statusu in možnih prilagoditvah prejmejo že dijaki, lahko v obliki predavanja zunanjega strokovnjaka na srednji šoli ali pa s pomočjo svetovalne službe. Potem pa bi se lahko organiziral tudi sestanek na začetku študijskega leta, ki bi bil namenjen brucem. S tem bi zagotovili, da informacije resnično dobijo vsi.

Bivanjska problematika:

Bivanjska problematika je področje, ki je za študente v zadnjih letih precej pereča tematika. Študentje s posebnimi potrebami se, v primerjavi s študenti, ki le-teh nimajo, v času študija mnogokrat soočajo s še večjimi stanovanjskimi izzivi zaradi potrebe po prilagojenih nastanitvah. V to spadajo zahteve po specifični opremi, dodaten prostor za osebnega asistenta, v kolikor ga študent potrebuje, bližina fakultete, mobilnost idr. (Getzel in Thoma, 2008).

Izbira namestitve v času študija je za študente s posebnimi potrebami lahko velik izziv zaradi specifik bivanja in dodatnih stroškov, ter pripomočkov, ki jih za udobno bivanje potrebujejo (Getzel in Thoma, 2008). Pogoji sprejema študentov s posebnimi potrebami v študentske domove so vsako leto objavljeni na razpisu za sprejem in podaljšanje bivanja študentov visokošolskega zavoda v študentskih domovih in pri zasebnikih (Študentski dom Ljubljana, b.d.). V primeru, da študent, ki ima status študenta s posebnimi potrebami potrebuje osebnega spremljevalca, je tudi asistentu dodeljena pravica do subvencioniranega bivanja v skladu s pravilnikom o subvencioniranem bivanju (Študentski dom Ljubljana, b.d.).

V Ljubljani so študentom s posebnimi potrebami na voljo nastanitvene kapacitete v pritličnih prostorih Doma 5 v Rožni dolini, v Domu FDV, v študentskem domu na Litostroju, ter v prostorih na Hacquetovi ulici 3 in 6 (Študentski dom Ljubljana, b.d.). V študentskem domu 5 v Rožni dolini je zagotovljen dostop v zgradbo in arhitektonsko prirejeni apartmaji v pritličju. Prav tako so apartmaji v celoti prilagojeni v domu FDV. Na Litostrojski so študentski domovi le deloma prilagojeni bivanju študentom s posebnimi potrebami. Na Hacquetovi ulici sta stanovanji v celoti prilagojeni, študentje s posebnimi potrebami pa v njih pa bivajo pod enakimi pogoji kot v študentskih domovih (Društvo študentov invalidov Slovenije, b.d.).

Povprečna ocena zadovoljstva z bivalnim prostorom posameznikov, vključenih v raziskavo, je 6,1 od 10, pri čemer je številka 1 predstavljala najnižjo stopnjo zadovoljstva in 10 najvišjo stopnjo. Večina vključenih v raziskavo biva v študentskih domovih v Ljubljani. V glavnem bivajo v privatnih stanovanjih, študentskih domovih in doma z družino. Stroški bivanja variirajo, v povprečju se gibljejo okrog stopetinsirideset evrov, pri čemer imajo najnižje stroške posamezniki, ki živijo v študentskih domovih (v povprečju 137,5 evrov), najvišje pa posamezniki v privatnih stanovanjih (301,3 evrov). Anketiranci so navedli, da za (pre)majhna stanovanja plačujejo zelo

visoke najemnine, ki si jih, poleg prej omenjenih dodatnih stroškov bivanja, težko privoščijo. Navedli so, da je veliko stanovanj potrebnih popravil. Anketiranci so v naši raziskavi izpostavili nezadovoljstvo z velikostjo prostorov v Rožni dolini, predvsem so navedli majhno velikost sob in skupnih kopalnic. Kot prednosti bivanja v študentskih domovih so navedli bližino fakultet. V glavnem pa so anketiranci izpostavljali težave z nastanitvami, ki niso bile dotično povezane s posebnimi potrebami, kot so visoke cene stanovanj, inflacija, majhne sobe, drage najemnine, neprilagodljivi najemodajalci, kar pa nakazuje na to, da je stanovanjska oz. bivanjska kriza res problematika, ki je univerzalna za vse študente in je res pereča tema, vredna pozornosti in iskanja konkretnih rešitev.

Študentje s posebnimi potrebami se na področju bivanja soočajo z vprašanji, na katera študentska populacija išče odgovore že vrsto let. Izpostavili so stisko majhnih prostorov, nezadovoljstvo s cenami stanovanj in hkrati odprli prostor za razpravo o prilagojenosti študentskih domov njihovim potrebam. Če študentje za kvalitetno, ne le študijsko, temveč tudi življenjsko izkušnjo, potrebujejo dodatno opremo, je smiselno, da se prostore temu primerno prilagodi. Kljub temu, da je v Ljubljani na voljo nekaj sob in stanovanj za študente s posebnimi potrebami, je pomembno zavedanje, da so čakalne vrste čedalje daljše, tudi za domove s prilagojeno infrastrukturo. Zato se absolutno pridružujemo zavzemanju za večje število študentskih sob in stanovanj.

Infrastrukturalna dostopnost posameznih fakultet

Študentje s posebnimi potrebami se soočajo s težavami z dostopnostjo do knjižnice, predavalnic, z odsotnostjo ali slabim delovanjem dvigal, neurejenostjo parkirišč pred fakulteto in drugimi arhitekturnimi primanjkljaji (Tedla, 2017). Infrastrukturalna oz. prostorska dostopnost vsebuje dostopnost do izobraževalnih ustanov, ter ustrezne prilagoditve učnega okolja. Za posameznike, ki spadajo v skupino gibalno oviranih ter slepih in slabovidnih študentov, se pod fizično dostopnost fakultet štejejo tudi ustrezno urejen javni potniški promet ter urejena pot od postajališča do prostorov fakultete (Nakvis, 2017).

Najpomembnejši ukrepi za zagotavljanje infrastrukturne dostopnosti so jasne zasnove prostorov s poudarjenimi potmi gibanja, odstranitev prostorskih ovir (pod to spadajo stopnice, robovi itd.), hitro opazne informacijske točke in vhodi, ki so pomembni za orientacijo, primerno uporabljeni vizualni kontrasti in barve, dobro osvetljene in označene poti gibanja, dobro nameščene klančine,

dvigala, uporaba taktilnih znakov, nameščanje vizualnih kontrastnih oznak, urejena dostopna pot od postajališča do fakultete, urejena parkirna mesta za študente s parkirno kartico za invalide in vhod v stavbo brez ovir (Nakvis, 2017). V namen raziskave je pomembno izpostaviti, da slepi in slabovidni študenti za kakovostno opravljanje študijskih obveznosti potrebujejo prilagoditve, med katere sodijo talna in stenska vodila v kontrastnih barvah za lažje gibanje in orientacijo v prostoru, oznake učilnic in drugih prostorov v brajevi pisavi, tipne oznake v dvigalih in zvočno napovedovanje nadstropij, tipne oznake nadstropij, senzorsko prižiganje luči, vrata na senzor, kontrastna talna ali stenska vodila za lažje gibanje in orientacijo na fakulteti, oznake učilnic in drugih prostorov v povečanem tisku, velike kontrastne oznake tipk v dvigalu, senzorsko prižiganje luči ali jasno označena stikala, dobra osvetlitev prostorov, vrata na senzor (Mauko, 2010).

Pozornost je treba posvetiti tudi sami urejenosti predavalnic in učnih prostorov. Predavalnice morajo imeti dovolj širok vhod, ki mora biti obvezno kontrastno drugačen oz. ločen od stene, delovni prostor za mizo mora biti dovolj velik, da lahko za mizo udobno sedi študent na invalidskem vozičku, in da je možen tudi obrat z vozičkom, prav tako mora biti prostor urejen tako, da študent z invalidskim vozičkom ne bo oviral pogleda ostalih študentov na tablo, vsebovati morajo primeren prostor za bergle in hojico, prostor za psa vodiča, prostor brez motečega hrupa, primerno osvetljen prostor, indukcijsko zanko, primeren prostor za tolmača in ustrezno urejena laboratorijska oprema (Nakvis, 2017).

Glede možnosti parkiranja v bližini fakultete, so v naši raziskavi študentje Pedagoške fakultete izpostavili problematiko pomanjkanja zastoj parkirišč za študente s posebnimi potrebami, saj so na Kardeljevi ploščadi v glavnem na voljo zgolj plačljiva parkirna mesta. V skladu s smernicami, predstavljenimi v prejšnjih odstavkih, so slepi in slabovidni študentje, ki študirajo na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani izpostavili, da je na celotni fakulteti premalo taktilnih oznak, braillovih oznak, primanjkuje slušnih oznak, prav tako pa so izpostavili problematiko negovorečih dvigal.

Študenti s posebnimi potrebami, ki obiskujejo Pedagoško fakulteto so prav tako izpostavili, da je pohištvo v predavalnicah zelo majhno, da so predavalnice nasploh zelo stare, slabo temperaturno regulirane, in da je večkrat prisoten prepih. Predlagajo ergonomsko primernejše mize, počivalnik v predavalnici in sistem za temperaturno regulacijo. Nezadovoljstvo z infrastrukturno dostopnostjo fakultete izpostavljajo tudi študenti s posebnimi potrebami, ki obiskujejo Medicinsko fakulteto.

Navajajo, da do pomembnih točk na fakulteti, torej do referata, knjižnice in čitalnice, ni dostopa za ljudi na invalidskih vozičkih. Prav tako ga ni do same fakultete in predavalnic na Korytkovi ulici, ker ni klančin, ki so, če se sklicujemo na že predhodno omenjene smernice, ene izmed najosnovnejših prilagoditev, ki bi jih fakulteta morala nuditi študentom s posebnimi potrebami. Navajajo pa, da v sami zgradbi le imajo dvigala. Edini dostop do fakultete bi bil čez Univerzitetni klinični center po podzemnih hodnikih. Študentje s posebnimi potrebami, ki študirajo na Fakulteti za družbene vede, izpostavljajo neskladnost v dostopnosti med starim in prenovljenim delom fakultete. V novem delu so dostopni za invalidske vozičke, na vsakem delu fakultete je dvigalo. V starem delu fakultete ni dostopa v višje nadstropje, saj ni dvigala. Na celotni fakulteti je premalo taktilnih oznak in braillovih oznak. Poudarjajo predvsem, da neskladnost vpliva na komunikacijo s profesorji, saj je večina kabinetov profesorjev v neprenovljenem delu zgradbe, ki pa z invalidskim vozičkom ni dostopen, s čimer se veča komunikacijski prepad med profesorskim kadrom in študentsko populacijo.

Ob prebiranju in analizi odgovorov smo bili presenečeni nad dejstvom, da mnogo fakultet ni ustrezno prilagojenih študentom s posebnimi potrebami. Študenti, ki tovrstnih prilagoditev ne potrebujejo, res da morda ne opazijo razlik, vendar nekomu, ki praktično ne more preživljati kvalitetnega časa na fakulteti brez le-teh, že majhne spremembe, kot so taktilne oznake na tleh, lahko veliko pomenijo. Zato se zavzemamo in hkrati pozivamo članice Univerze v Ljubljani, da na tem področju naredijo konkretne spremembe v skladu s Smernicami za dostopnost v terciarnem izobraževalnem okolju v Republiki Sloveniji, kjer je podrobno predstavljeno, kako morajo biti prostori fakultet urejeni, da dosežejo čim večjo stopnjo inkluzivnosti.

Problematika in prilagoditve študijskega procesa:

Poleg infrastrukturnih ovir, se študenti s posebnimi potrebami soočajo tudi z ovirami v samem študijskem procesu.

Mnogo visokošolskih profesorjev je premalo seznanjenih s prilagoditvami, ki jih študentje s posebnimi potrebami na predavanjih potrebujejo. V raziskavi, ki so jo opravili Fuller idr. (2004) so študenti s posebnimi potrebami izpostavili, da mnogo predavateljev govori prehitro, nerazločno, in da imajo zaradi tega posledično težave s sledenjem pouku. Prav tako izziv predstavlja sočasno pisanje zapiskov, poslušanje predavatelja in opazovanje vizualij. Vizualije pa so potem spet

svojevrstna težava, saj študenti navajajo, da izročki vsebujejo premajhno pisavo, nekvalitetno slikovno gradivo in barve, ki so kontrastno nekompatibilne (Fuller idr., 2004). Fuller idr. (2004) navajajo občutke frustracije, ki jih študenti čutijo ob nezmožnosti sodelovanja na predavanjih. Komunikacija s profesorji torej predstavlja enega izmed ključnih izzivov v študijskem procesu, s katerim se soočajo študentje s posebnimi potrebami. Pomembno je, da študenti vedo s kom in na kakšen način lahko komunicirajo tekom študija, saj to neposredno vpliva na njihovo uspešnost. V literaturi je moč zaslediti idejo o mentorstvu med starejšimi in mlajšimi študenti, ki se je izkazalo za izjemno učinkovitega. Mentor lahko pomaga študentom pri komunikaciji s profesorji, mu nudi socialno in čustveno oporo, ter mu nudi pomembne informacije, ki jih s strani fakultete ob vstopu morda ni dobil (Wessel idr., 2013). Študenti s posebnimi potrebami namreč največ dosežejo v okoljih, ki je opremljeno z znanjem o posebnih potrebah in kako delati s študenti, ki potrebujejo določene prilagoditve študijskega procesa (Getzel, 2008)

Študenti, vključeni v našo raziskavo so izpostavili predvsem naslednje problematike: težave v razumevanju vprašanj na izpitih, neupoštevanje podaljšanega časa pisanja izpitov, neobveščanje glede prilagoditev izpitnih rokov, neupoštevanje dogovorov s strani profesorjev. Študenti, ki obiskujejo Fakulteto za farmacijo so izpostavili, da imajo zaradi velikosti predavalnic težave s poslušanjem, kar negativno vpliva na njihovo spremljanje predavanj. Za študente s posebnimi potrebami to mnogokrat predstavlja oviro, saj se že v osnovi težje vključujejo v diskusije. Sodelujoči v naši raziskavi predlagajo bolj strnjene urnike, boljše informiranost profesorjev o odločbah študentov in prilagoditvah, ki študentom pripadajo. Anketiranci predlagajo, da profesorji posvetijo nekoliko več pozornosti svojemu načinu predavanja, prav tako pa bi si želeli, da bi večkrat ponovili odgovore, da bi jih zares vsi slišali. Anketiranci v naši raziskavi niso izpostavili nezadovoljstva z izročki profesorjev, študenti Filozofske fakultete so pohvalili dejstvo, da so gradiva v pravilni obliki (Word in PDF).

V večini se študentje s posebnimi potrebami na področju prilagoditev študijskega procesa soočajo z neustrezno komunikacijo s strani profesorjev in zaposlenih na članicah Univerze. V glavnem to pripisujemo dejstvu, da mnogo zaposlenih na fakultetah nimajo ustreznega znanja na tem področju in v bistvu ne vedo, kakšne prilagoditve posamezniki s posebnimi potrebami sploh potrebujejo. V skladu s tem se nam zdi smiselno upoštevati njihove predloge za izboljšanje študijskega procesa, ki smo jih našli v prejšnjem odstavku. Pozivamo fakultete, da v načrtovanje študijskega procesa

vključijo tudi želje in predloge študentov. Smo namreč mnenja, da je ustrezno sporazumevanje glede te problematike ključnega pomena za izboljšanje študentske izkušnje skupine študentov s posebnimi potrebami.

Finančna podpora:

Študente smo prosili, da v evrih navedejo dejanske stroške, ki so jih deležni zaradi svoje oblike invalidnosti. Povprečje 32 odgovorov znaša 319,0€. Zneski pa se gibljejo od 0€ pa vse do 900€. Izvzeli smo znesek 4200€, saj je oseba navedla, da toliko potrebuje za nakup novih slušnih aparatov, ki pa jih ne kupuje vsak mesec.

Prosili smo jih še, da zapišejo oceno sredstev (prav tako v evrih), ki bi jih potrebovali na mesec, da bi lahko kvalitetno študirali in živeli kljub njihovi obliki invalidnosti. Povprečje je znašalo 261,4€. Z najmanjšim zneskom pri 0€ in najvišjim pri 1000€.

Študenti so navedli še, koliko finančne pomoči dejansko prejemajo. Povprečno prejmejo 300€ na mesec (najnižji znesek, ki ga prejmejo je 50€ na mesec, najvišji pa 700€). Finančno pomoč prejema le 28% študentov, ki so sodelovali v anketi.

Študenti so kot problematiko finančne obremenjenosti navedli prilagojeno stanovanje, zdravila, medicinske pripomočke, rehabilitacijske terapije, hrano, ki ustreza njihovi dieti in je pogosto dražja in stroške prevozov do zdravnikov. Izpostavili so tudi plačljivost psihoterapije in podpornih terapij (npr. z minerali, vitamini), ki jih ponujajo zasebniki. V javnem zdravstvu so žal vrste predolge in si jih posledično morajo plačevati.

Nekaj jih je izpostavilo, da jim zdravila otežujejo kognitivne sposobnosti. Toliko napora vlagajo v študij, da poleg ne morajo opravljati študentskega dela in so prikrajšani za zaslužek. Poleg tega je ena izmed študentk izpostavila, da pogosto zaradi zdravstvenega stanja ne uspe opraviti izpita v predvidenih treh rokih in jih mora posledično plačevati. Navajali so tudi, da zaradi oteženega učenja nimajo dovolj visokih dosežkov, da bi lahko prejeli štipendijo. Tisti, ki prejemajo štipendijo, so izrazili, da se jim zdi problematično, da se kljub inflaciji le-ta ni povišala. Študentka, ki jo prejema, je izpostavila, da celotno Zoisovo štipendijo namenja fizioterapijam.

Nekateri so izpostavili, da smo študenti že nasploh finančno zelo obremenjeni, še posebej tisti, ki prihajajo iz manj premožnih družin. Če poleg prištejemo še vse zgoraj omenjene potrebe, lahko

hitro seštejemo, da je položaj študentov s posebnimi potrebami precej težak. Kot predloge so navedli dodelitev finančne pomoči tudi tistim študentom, ki nimajo izjemno težkih oblik invalidnosti, a imajo več nekoliko manj hudih zdravstvenih težav. Le-te so naporne in obremenjujoče. Študentje se posledično ne morejo v enaki meri posvetiti študiju.

Študent, ki uporablja slušni aparat, je izrazil željo, da bi zavarovalnica krila večji delež pri nakupu le-teh. Za zadnjega je odštél 4200€. Pohvalil pa je mesečni dohodek, ki ga prejmejo štipendisti s posebnimi potrebami.

Na podlagi 20. člena Zakona o štipendiranju je štipendistom s posebnimi potrebami namenjen dodatek v višini 50 EUR mesečno ob državni štipendiji. Dodatek za študente s posebnimi potrebami ima tudi Zoisova štipendija (26. člen). Višina v zakonu ni zapisana. Na razpisane štipendije se lahko prijavijo pod povsem enakimi pogoji kot vsi ostali študenti. Drugih mehanizmov pomoči pa za študente s posebnimi potrebami ni (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, b. d.).

Sodelujoči v anketi so predlagali štipendijo za študente s posebnimi potrebami, ki bi bila ločena od drugih štipendij. Želeli so si višjega mesečnega dodatka in na sploh višjih štipendij. Kot predlog so navedli še pomoč pri sofinanciranju zdravstvenih izdatkov (na primer terapij).

72 % študentov s posebnimi potrebami ne dobiva nobene finančne pomoči, kljub temu da imajo višje stroške življenja kot preostali študenti, in da - če sploh, zelo oteženo opravljajo študentska dela, ki pa so za večino študentov brez posebnih potreb ključna za preživetje.

Nujno potrebno bi bilo uvesti štipendijo za študente s posebnimi potrebami, ki bi bila ločena od drugih štipendij. Kot so zapisali študenti v anketi, zdravila lahko na primer otežujejo učenje in vplivajo na njihov učni uspeh zato nikakor ni primerno, da prejmejo štipendijo le tisti, ki prejmejo že Zoisovo štipendijo. Poleg tega je problematično, da se dodatek ne poviša sorazmerno z inflacijo. Študenti s posebnimi potrebami so v težkem položaju, zato jih je nujno potrebno podpreti.

Študentsko delo:

81% vključenih v našo raziskavo, ima oz. je imelo v preteklosti, izkušnje s študentskim delom. Kljub precej visokemu povprečju zadovoljstva s študentskim delom (6,8 od 10, pri čemer je ena

pomenilo nezadovoljstvo z možnostmi opravljanja študentskega dela in 10 najvišjo stopnjo zadovoljstva), so v anketi navedli precej težav, s katerimi so se tekom študentskega dela soočili. Poudarili so predvsem, da študentsko delo postaja zelo težavno, saj so s strani delodajalcev velikokrat deležni psihičnega in fizičnega nasilja, kar pa še dodatno potencira dejstvo, da so študenti s posebnimi potrebami, zaradi česar so do njih mnogokrat nesramni in arogantni. Prav tako poudarjajo nerazumevanje in neodzivnost delodajalcev. Velikokrat so deležni tudi opazk in nesramnosti s strani strank. Oznaka "oseba s posebnimi potrebami" ima mnogokrat zaradi nerazumevanja termina negativno konotacijo. Nerazumevanje vodi v označitev tovrstnih posameznikov kot lenih in neorganiziranih (Rebolj, 2014).

Preostalih 19%, ki študentskega dela ne opravlja je odgovorilo, da jih je strah opravljati študentsko delo, saj jih skrbi, da jim le-tega ne bo uspelo usklajevati s svojimi študijskimi obveznostmi, ter da jih pri opravljanju dela omejujejo gibalne oviranosti in bolezenska stanja.

Če povzamemo, se ponovno vračamo k ugotovitvi, da je v središču vsega inkluzivno izobraževalno okolje, ki bi omogočalo, da študenti s posebnimi potrebami opravljajo študentsko delo kljub prilagoditvam. Menimo, da bi bilo primerno, da bi se delodajalcem, tj. ponudnikom študentskega dela, ponudilo izobraževalne vsebine na področju prilagoditev študentom s posebnimi potrebami, saj bi tako lahko zmanjšali diskriminacijo, s katero se študentje soočajo na delovnem mestu, ki je velikokrat posledica nerazumevanja problematike. Cilj je torej, da stremimo k okolju, ki je vključujoče za vse študente, neodvisno od stopnje oviranosti.

Študentska izmenjava:

Študijske izmenjave se je udeležilo 10% študentov s posebnimi potrebami, ki so odgovorili na to vprašanje. Za primerjavo, v letu 2022 se je izmenjave udeležilo 4,17 % študentov Univerze v Ljubljani (Univerza v Ljubljani, b. d.c).

Razlog za (ne)odločitev za izmenjavo je podal le en študent. Zapisal je, da je iz druge roke pridobil negativne informacije o Erasmus izmenjavi. Skrbelo ga je, ker naj na večini univerz v tujini ne bi bilo predavanj v angleškem jeziku in ker študenti le-teh, če že so, pogosto ne obiskujejo. Dodal je še, da se določenim profesorjem ne ljubi predavati v angleščini, saj to zahteva dodatno delo. Podal je tudi kritiko Erasmus razmer v Sloveniji. Sam naj bi se udeležil predavanj na več fakultetah, a

žal za študente na izmenjavi nikoli ni bilo dosledno poskrbljeno, sploh pa ne za tiste, ki imajo posebne potrebe.

Študentka pa je kot predlog za povečanje participacije zapisala, da v prihodnje razmišlja o izmenjavi zaradi izkušenj, ki bi lahko bila motivacija tudi drugim.

Menimo, da izmenjave veliko doprinesejo k študijski izkušnji ter tako osebnosti kot profesionalni rasti, zato jih je nujno potrebno še izpopolnjevati, da se jih bo lahko udeležil čim večji obseg študentov. Poleg tega pa je potrebno opozarjati na vse prilagoditve, ki pri nas že obstajajo in se zavzemati za sodelovanje z univerzami, ki jih omogočajo ter iskati možne rešitve, v kolikor jih še ne.

Športno in kulturno področje:

Na vprašanje, če se udeležujejo oz. so se kdaj udeleževali na športnih ali kulturnih področjih, je 46 % študentov odgovorilo pritrdilno.

Prosili smo jih še, če lahko opišejo morebitne težave, s katerimi bi se lahko posameznik soočal in predloge za izboljšavo.

Eden izmed študentov, ki ima primanjkljaje na posameznih področjih učenja ter slepoto oziroma slabovidnost je odgovoril, da je pri športu izjemno veliko bullyjinga, šikaniranja, zapostavljanja, izključevanja, zaničevanja in zavračanja študentov s posebnimi potrebami. Izpostavil je tudi, da se pristojne institucije (Policija, Centri za socialno delo, referat), na katere se študenti s posebnimi potrebami obrnejo po pomoč, ne želijo ali pa ne zmorejo pomagati in jih preusmerijo na druge, da sami ne prevzamejo odgovornosti. Za konec je napisal, da je nedopustno, da se diskriminacije v športu ne naslovi, saj jo je res veliko.

Študent s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in avtistično motnjo je odgovoril, da se pogosto počutil, kot da ga ne razumejo.

Študentka z gibalno oviranostjo in dolgotrajnim bolezenskim stanjem na področju telesnega zdravja je izrazila, da večjih težav ni imela.

Med predlogi pa je eden izmed študentov izpostavil uveljavitev EU kartice za ugodnosti za študente s posebnimi potrebami.

Preverili smo, kakšen je postopek prijave diskriminacije. Zakon o varstvu pred diskriminacijo zagotavlja pomoč diskriminiranim osebam pri uveljavljanju njihovih pravic v zvezi z varstvom pred diskriminacijo v smislu svetovanja in pravne pomoči strankam v drugih upravnih in sodnih postopkih, povezanih z diskriminacijo. Oseba, ki meni, da je bila diskriminirana, lahko pri zagovorniku vloži predlog za obravnavo (33. člen, ZVarD). Zagovornik lahko obravnavo začne tudi, če je o obstoju diskriminacije seznanjen na podlagi anonimnega predloga, predloga tretje osebe ali na drug način. Za obravnavo po uradni dolžnosti mora zagovornik pridobiti soglasje diskriminirane osebe, razen če diskriminirane osebe ni mogoče določiti ali je diskriminirana (večja) skupina oseb ali gre za primer, ki je splošno pomemben za varstvo pred diskriminacijo, kar zagovornik oceni za vsak primer posebej (34. člen, ZVarD). Postopek pri zagovorniku je za stranke brezplačen (35. člen, ZVarD).

Oseba, ki meni, da je bila ali je diskriminirana, lahko s tožbo zahteva prenehanje diskriminacije, izplačilo nadomestila zaradi diskriminacije oziroma objavo sodbe v medijih. Diskriminirana oseba je zaradi izpostavljenosti diskriminaciji upravičena do denarnega nadomestila, ki ga izplača povzročitelj diskriminacije. Denarno nadomestilo se prizna v znesku od 500 do 5.000 eurov. Pri določitvi višine nadomestila se upošteva trajanje diskriminacije, izpostavljenost hujšim oblikam diskriminacije in druge okoliščine primera (39. člen, ZVarD).

Kadar diskriminirana oseba v postopku pri zagovorniku, pristojni inšpekciji ali drugem postopku, v katerem zahteva obravnavo diskriminacije, izkaže dejstva, ki upravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, mora kršitelj dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil te prepovedi, oziroma da je neenako obravnavanje dopustno v skladu s tem zakonom (40. člen, ZVarD).

Na Univerzi v Ljubljani so leta 2021 vpeljali zaupne osebe. Če se študenti soočamo s kakršnimkoli vedenjem ali ravnanjem, ki žaluje naše dostojanstvo, prekomerno posega v naše osebne pravice in integriteto ali ustvarja nevarno, zastraševalno, ponižujoče ali drugače sovražno okolje, se lahko obrnemo nanje. Ponudile nam bodo podporo in varen prostor za pogovor. Seznanijo nas lahko z našimi pravicami in nas informirajo o možnostih ukrepanja zoper izvajalca nasilja, seznanijo nas z možnimi oblikami psihosocialne pomoči, nas spremlja pred in med postopkom prijave, v kolikor se zanjo odločimo in varuje naše podatke (Univerza v Ljubljani, b. d.b).

Šport in kultura sta ključni sestavini človekovega življenja. Šport pripomore k zdravemu načinu življenja ter pomaga pri izboljšanju duševnega zdravja, saj zmanjšuje stres in povečuje občutek zadovoljstva. Poleg tega omogoča spoznavanje novih ljudi, druženje in sodelovanje ter izgrajevanje trdnih odnosov. Kultura pa bogati naš um, spodbuja kreativnost in empatijo ter ohranja identiteto (Learning to Give, b. d.).

Obe področji, tako šport kot kultura, nudita povezave, razvedrilo in možnosti za osebno rast ter prispevata k bolj uravnoteženemu in zadovoljnemu življenju posameznika in skupnosti. Zato je pomembno, da se lahko vanju sproščeno vključujejo vsi posamezniki. Potrebno je ozaveščanje o zaupnih osebah, da bodo študenti s posebnimi potrebami vedeli, da se lahko obrnejo nanje in z njihovo pomočjo naslovijo diskriminacijo na omenjenih področjih, saj je ta povsem nedopustna.

Razprava

V raziskavi, opravljeni s študenti s posebnimi potrebami v Kosovu so prišli do pomembnih ugotovitev, da kljub temu, da so institucije vložile veliko denarja v implementacijo fizičnih prilagoditev, s tem še zdaleč nismo zagotovili popolne inkluzije študentov s posebnimi potrebami (Zabeli idr., 2021). Institucije pogosto pozabijo na prilagoditve, ki presegajo prostorske zmožnosti, kot so npr. nudenje večje informacijske, čustvene in duševne podpore, eliminiranje komunikacijskih ovir, organizacije obštudijskih dejavnosti za študente s posebnimi potrebami in upoštevanje potreb tistih, katerih posebne potrebe morda niso vidne (Zabeli idr., 2021).

Tudi v naši raziskavi smo prišli do ugotovitve, da prilagoditve, ki jih potrebujejo študenti s posebnimi potrebami, presegajo zgolj fizične potrebe. Študentje si predvsem želijo enakih možnosti kot vrstniki, hkrati pa bi moral biti cilj izobraževalnega sistema, da omogoča prilagoditve, ki bi jim pomagale, da inkluzivnost in emancipacija ne bi bili zgolj želji, temveč realnost.

Hkrati se zavedamo, da je to možno doseči zgolj z usklajevanjem na vseh nivojih študentskega življenja - od finančne podpore do opravljanja študentskega dela.

Prišli smo do naslednjih sklepov, katerih izpolnitev bi vodila k večji inkluziji:

- Informacije o samem postopku pridobitve statusa študenta s posebnimi potrebami ter vse prilagoditve morajo biti bolj dostopne. Študente moramo o njih boljše obvestiti. Vedeti

morajo, kje jih lahko najdejo in na koga se lahko obrnejo. Le tako bo njihov položaj lahko enakovreden študentom, ki nimajo posebnih potreb.

- Študentom s posebnimi potrebami je potrebno zagotoviti finančno podporo, ki ne bi bila pogojena z drugimi štipendijami. Njihovi življenjski stroški so višji kot stroški preostalih študentov poleg tega pa zelo oteženo - če sploh - opravljajo študentska dela, ki pa so za večino študentov brez posebnih potreb ključna za preživetje.
- Študenti s posebnimi potrebami so v anketi izpostavili nezadovoljstvo z bivanjsko problematiko v Ljubljani. Pridružujemo se boju za gradnjo kvalitetnejših študentskih sob in stanovanj, hkrati pa se zavzemamo tudi za to, da bi bili študentski domovi bolj prijazni osebam s posebnimi potrebami, tudi tisti, ki nimajo na voljo sob za to skupino študentov.
- Veliko članic Univerze v Ljubljani je infrastrukturno slabo prilagojenih potrebam študentov s posebnimi potrebami. Pozivamo k boljši infrastrukturni ureditvi članic Univerze v Ljubljani v skladu s Smernicami za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji.
- Zavzemamo se za izboljšanje komunikacije med zaposlenimi na fakultetah in študenti s posebnimi potrebami glede prilagoditev študijskega procesa.
- Pozornost moramo nameniti tudi univerzam, kamor se študenti odpravljajo na izmenjave. Te morajo zagotoviti vse prilagoditve, da lahko gostijo tudi študente s posebnimi potrebami.
- Predlagamo izobraževanja o prilagoditvah študentov s posebnimi potrebami za ponudnike študentskega dela. Študenti s posebnimi potrebami so v anketi izpostavili diskriminatorno vedenje s strani delodajalcev in menimo, da bi znanje na tem področju vodilo do zmanjšanja tega pojava.
- Ostro obsojamo diskriminacijo na področju športa, o kateri so pisali študenti v anketi. Potrebno je večje ozaveščanje o zaupnih osebah in pomoč pri naslavljanju diskriminacije v športu (in na ostalih področjih), saj je le-ta nedopustna.

Zavzemali se bomo, da se sklepi uresničujejo tudi v praksi in da vsak študent s posebnimi potrebami dobi primerno podporo, ki si jo zasluži.

Viri in literatura

1. Društvo študentov invalidov Slovenije (b.d.). Bivanje. <https://www.dsis-drustvo.si/status-studenta-s-posebnimi-potrebami-invalida/bivanje/>
2. Društvo študentov invalidov Slovenije (b. d.). Podpora gluhim in naglušnim študentom. <https://www.dsis-drustvo.si/status-studenta-s-posebnimi-potrebami-invalida/podpora-gluhim-in-naglusnim-studentom/>
3. Fuller, M., Bradley A. in Healey, M. (2004). Incorporating disabled students within an inclusive higher education environment. *Disability & Society*, 19(5), 455-468. <https://doi.org/10.1080/0968759042000235307>
4. Getzel, E. (2008). Addressing the Persistence and Retention of Students with Disabilities in Higher Education: Incorporating Key Strategies and Supports on Campus. *Exceptionality*, 16(4), 207-219. [10.1080/09362830802412216](https://doi.org/10.1080/09362830802412216)
5. Getzel, E. E., & Thoma, C. A. (2008). Experiences of College Students With Disabilities and the Importance of Self-Determination in Higher Education Settings. *Career Development for Exceptional Individuals*, 31(2), 77-84. <https://doi.org/10.1177/0885728808317658>
6. Jakšič Ivačič, Ž., Fricelj, N., Košak Babuder, M., & Knez, M. (2020). Poučevanje študentov s posebnimi potrebami: priročnik za visokošolske učitelje, strokovne sodelavce in druge, ki se v študijskem procesu srečujejo s študenti s posebnimi potrebami. Univerza. <https://www.uni-lj.si/studij/studenti-s-posebnim-statusom>
7. Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS. (b. d.). Štipendije. <https://www.srips-rs.si/stipendije>
8. Kavkler, M. (2008). Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo: primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
9. Kobolt, A. (2011). Razumevanje in odzivanje na čustvene in vedenjske težave. *Socialna pedagogika*, 15 (2), 153-173. URN:NBN:SI:DOC-KDMQ0ECI
10. Learning To Give. (b. d.). How Sports and Performing Arts in Education Positively Impact Youth. <https://www.learningtogive.org/news/how-sports-and-performing-arts-education-positively-impact-youth>
11. Mauko, N. (ur). (2010). Prijazen študij za študente invalide: priporočila za prilagoditev študijskega procesa. Društvo študentov invalidov Slovenije. <https://www.dsis-drustvo.si/studis/dsis.pdf>
12. Nakvis (20. 4. 2017). Smernice za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji. https://www.nakvis.si/wp-content/uploads/2018/11/NAKVIS_SMERNICE-ZA-DOSTOPNOST-za-objavo.docx
13. Rebolj, A. B. (2014). Razmislek o razumnih prilagoditvah za študente s PP z vidika različnih perspektiv. *Sodobna pedagogika*, 65(1), 38-55.

14. Študentski dom Ljubljana (b.d.). S pravico do študentskega bivanja. <https://www.stud-dom-lj.si/kako-do-lezisce/s-pravico-do-subvencioniranega-bivanja/>
15. Tedla, T. A. (2017). The Importance of Self-Advocacy Skills for Students with Disabilities in Higher Education for a Full Inclusion and a Glimpse of Ethiopian Case: A Review of Related Literature. OALib, 4(1), 1-8. [10.4236/oalib.1103174](https://oalib.org/ojs/doi/10.4236/oalib.1103174)
16. Vidović Valentinčič, N. (2016). Slepota, slabovidnost in rehabilitacija: izbrana poglavja iz oftalmologije (str. 46). Očesna klinika, Univerzitetni klinični center.
17. Vovk Ornik, N. (2015). Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
18. Univerza v Ljubljani. (b. d.a). Status študenta s posebnimi potrebami. <https://www.uni-lj.si/studij/studenti-s-posebnim-statusom/status-studenta-s-posebnimi-potrebami>
19. Univerza v Ljubljani. (b. d.b). Prepoznavanje in preprečevanje nasilja v akademskem okolju. https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/varovanje_dostojanstva/
20. Univerza v Ljubljani. (b. d.c). Univerza v številkah. https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/univerza_v_stevilkah/
21. Wessel, Roger & Jones, James & Markle, Larry & Westfall, Curt. (2009). Retention and Graduation of Students with Disabilities: Facilitating Student Success. Journal of Postsecondary Education and Disability, 21 (3), 116-125. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ831430.pdf>
22. World Health Organization (27. 2. 2023a). Deafness and hearing loss. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>
23. World Health Organization (10. 8. 2023b). Blindness and vision impairment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>
24. Zabeli, N., Kačaniku, F., & Koliqi, D. (2021). Towards the inclusion of students with special needs in higher education: Challenges and prospects in Kosovo. Cogent Education, 8(1), 1-20. [doi:10.1080/2331186x.2020.1859438](https://doi.org/10.1080/2331186x.2020.1859438)
25. Združenje za osebno asistenco Slovenije (b. d.). Gluhota in naglušnost. <https://osebna-asistenca.si/gluhota-in-naglusnost/>
26. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (b. d.a). Naglušnost. <https://zveza-gns.si/o-zvezi/o-naglusnosti/>
27. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (b. d.b). Gluhost. <https://zveza-gns.si/o-zvezi/o-gluhoti/>